

100 AVHANDLINGAR – EN JUBILEUMSSKRIFT

från Centrum för Utbildningsvetenskap och Lärarforskning

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Göteborg, juni 2023
Layout: Newsroom
Foton: Sid 2 – Gunnar Jönsson
Sid 3 – Lars-Olof Karlsson
Sid 20 – Anna-Lena Lundqvist, Johan Bodell och Emelie Asplund
Sid 39 – Johan Wingborg
Tryck: Exakta

Innehåll

FÖRKORTNINGAR I TEXTER

- IDPP**
Institutionen för didaktik och pedagogisk profession
- IKI**
Institutionen för kost och idrottsvetenskap
- IPKL**
Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande
- IPS**
Institutionen för pedagogik och specialpedagogik
- ITIT**
Institutionen för tillämpad informations-teknologi
-
- HF**
Humanistiska fakulteten
- KF**
Konstnärliga fakulteten
- NF**
Naturvetenskapliga fakulteten
- SF**
Samhällsvetenskapliga fakulteten
- UF**
Utbildningsvetenskapliga fakulteten

- CfS**
Center för Skolutveckling
- CUL**
Centrum för utbildningsvetenskap och lärarforskning
- CULF**
Beteckning för den verksamhet som organiserar CUL och ULF
- GU**
Göteborgs universitet
- LTS**
Temaområde Lärande text och språk på Göteborgs universitet,
- LUN** (upphört)
Lärarytbildningsnämnden
- UFL** (upphört)
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarytbildning
- ULF**
Utveckling, Lärande & Forskning, en nationell försöksverksamhet

Förord	s. 04
Forskarskolan CUL under luppen	s. 06
62 pågående avhandlingsarbeten	s. 19
Röster om CUL	s. 20
Doktorander	s. 21
Disputerade	s. 25
Tidigare ledning	s. 30
Ledning och administration	s. 35
Efterord	s. 38
Tidigare föreståndare	s. 38

100 avhandlingar inom CUL:s forskarskola är värt att fira!

SEDAN CENTRUM FÖR UTBILDNINGSVETENSKAP och Lärarforskning (CUL) och dess forskarskola inrättades genom ett rektorsbeslut 2003, hade sin första antagning 2005 och de första disputationerna 2009, har nu 100 personer framgångsrikt försvarat sina avhandlingar. Samtliga dessa adresserar frågor om skola och utbildning och har arbetats fram av lärare som tidigare eller samtidigt har varit verksamma i skolan. Sammantaget indikerar detta att samverkande fakulteter och institutioner inom CUL i mycket stor utsträckning har bidragit till vidareutveckling av skolans vetenskapliga grund och lärarutbildningens forskningsanknytning. Tiden sedan CUL:s inrättande har varit dynamisk och jag vill påstå att relevansen påtagligt har ökat sedan 2003. Jag punktar några förändringar som ligger väl i linje med CUL:s uppdrag och verksamhet:

- 2010: Skollagen stipulerar att "Utbildningen skall vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet"
- 2013: Möjlighet till befordran till lektor och förstelärare i skolan
- 2016: Ovanstående kopplades till löneyft
- 2017: Regeringsuppdrag om försöksverksamhet med praktisknära forskning (ULF)
- 2017: Skolkommissionens betänkande, Samling för skolan som pekade på systemsvagheter för skolan
- 2018: SOU Forska tillsammans, samverkan för lärande och förbättring som betonar både skolhuvudmännens och akademins ansvar att avsätta resurser för utveckling.

I SKRIVANDE STUND pågår också Skolverkets arbete med att utveckla ett nationellt professionsprogram för rektorer och lärare. Programmet skall omfatta såväl en struktur för kompetensutveckling som ett meriteringssystem.

SAMMANFATTNINGSVIS KAN MAN göra bedömningen att CUL har legat väl till i tiden. Uppdraget att bilda en mångvetenskaplig och fakultetsövergripande arena samt utbilda doktorander med lärarbakgrund som bedrivit skolnära utbildningsvetenskaplig forskning ofta med ett professions- och skolutvecklingsperspektiv, har hittills resulterat i 100 doktorsavhandlingar och en mängd texter som publicerats och presenterats på konferenser som också riktar sig mot skolans lärare. Motsvarande volym och kvalitet med denna inriktning går inte att finna på andra ställen.

FORSKARSKOLAN GÅR NU in i en ny fas där avsikten är att skapa förutsättningar för närmare och starkare relationer mellan utbildning på forskarnivå och forskning. Från och med halvårsskiftet 2023 går ULF och forskarskolan in under gemensam verksamhet benämnd CULF. Denna nya verksamhet kommer att ha ansvar både för forskarskolan och för fördelning av medel till ULF-projekt inom den regionala nod där Göteborgs universitet ingår.

I DENNA JUBILEUMSSKRIFT kan ni läsa vidare om de 100 första avhandlingarna i en översikt av CUL:s första föreståndare Mikael Alexandersson. Ni får därefter en ögonblicksbild av de nu pågående 62 avhandlingsarbetena. I skriftens nästa del får ni i intervjuform möta ett urval av de som har disputerat och de som ännu inte disputerat. I denna del kan ni också läsa intervjuer med andra personer vars engagemang i CUL varit eller är stort.

Jonas Emanuelsson
Föreståndare

Forskarskolan CUL under luppen

Forskningsfokus, teoretiska utgångspunkter och forskningsmetoder i 100 doktorsavhandlingar

MIKAEL ALEXANDERSSON, Januari 2023

Forskarskolan CUL startade 2005. Nu 18 år senare har 100 doktorsavhandlingar lagts fram. I föreliggande granskning ingår alla dessa.¹ Apropå titeln på denna rapport: Att sätta något *under luppen* är ett idiomatiskt uttryck med innebörden att granska något ingående. Syftet med rapporten är att skapa en helhetsbild över avhandlingarnas innehållsliga fokus, teoretiska utgångspunkter och valda forskningsmetoder. Men det går aldrig att beskriva allt. Det går heller inte att se allt.

Genomförande av granskningen

Avhandlingarna granskades i digital form. Inledningsvis gjordes en kronologisk sammanställning (i en matris) av författarens namn, avhandlingstitel, år för disputation, avhandlingens format och språk, fakultet- och institutionstillhörighet, forskarutbildningsämne samt handledare. Därefter fördes nyckelord från abstract och sammanfattningar in i matrisen. I ett andra led sammanfattades syften och forskningsfrågor, vald skolform och utbildningsnivå, teoretiska utgångspunkter samt val av forskningsmetoder. Resultatavsnitten lästes översiktligt med syftet att

enbart få en överblick. Dessa utgör därför inget underlag i granskningen. I ett tredje led genomfördes först en systematisk inventering av liknande forskningsfokus (beskrivs som studieobjekt i denna granskning) inom de nio forskarutbildningsämnena². Därefter skapades sammantaget 23 underkategorier av studieobjekt. I ett avslutande led har de olika teoretiska utgångspunkterna förts samman i kluster av teorier och valda forsknings- och analysmetoderna har sammanställts.

Avhandlingar fördelade på fakulteter och institutioner

Forskarskolan CUL har sedan starten haft sin bas i unika forskarutbildningsämnena vid sex fakulteter vid Göteborgs universitet. Antalet avhandlingar under perioden 2008 – 2022 varierar mellan fakulteterna, vilket framgår av tablå överst på nästa sida. Tre av fyra avhandlingar (75) är författade av kvinnliga doktorander. Störst andel kvinnliga doktorander återfinns vid den Utbildningsvetenskapliga fakulteten (87 procent) Det är endast den Samhällsvetenskapliga fakulteten som har fler manliga än kvinnliga doktorander.

1) Det finns två vakanta avhandlingsnummer (61 och 80) i forskarskolans avhandlingsserie. Detta beror på en felaktighet i tilldelning av avhandlingsnummer och på en inställd/uppskjuten disputation.
2) Tio forskarutbildningsämnena är kopplade till CUL men ingen avhandling har lagts fram inom Kostvetenskap.

Tablå 1. Avhandlingar fördelade på fakulteter, institutioner samt kvinnliga och manliga doktorander

Fakulteter	Avhandlingar (kvinnor/män)	Institutioner
Utbildningsvetenskapliga	53 (46/7)	22 Didaktik och pedagogisk profession 16 Pedagogisk och specialpedagogik 10 Pedagogik, kommunikation och lärande 1 Kost- och idrottsvetenskap 4 Pedagogik och didaktik (t.o.m. 2014)
IT-fakulteten	13 (9/4)	13 Tillämpad informationsteknologi
Konstnärliga	11 (8/3)	8 Högskolan för scen och musik 3 Högskolan för konst och design
Humanistiska	9 (4/5)	5 Litteratur, idéhistoria och religion 3 Svenska, flerspråkighet och språkteknologi 1 Kollegium SSKII (flyttades 2010 till IT-fakulteten)
Naturvetenskapliga	7 (6/1)	2 Matematiska vetenskaper 2 Biologi och miljövetenskap 2 Fysik 1 Kemi och molekylärbiologi
Samhällsvetenskapliga	7 (2/5)	4 Sociologi och arbetsvetenskap 2 Statsvetenskapliga institutionen 1 Globala studier

Avhandlingsformat

Av de 100 avhandlingarna är 54 monografier, vilket framgår av tablå 2 nedan. 75 procent av monografierna är författade på svenska. Merparten av de avhandlingar som är författade på engelska (24 av 38) är sammanläggningsavhandlingar – såväl forskningsartiklar som kappan (ramberättelsen) är författad på engelska. Utöver dessa finns en blandform av sammanläggningsavhandlingar. Artiklarna är på engelska medan kappan är på svenska; 18 av

avhandlingarna har detta upplägg. Det finns ett mindre antal sammanläggningsavhandlingar (4 av 46) där såväl artiklar som kappan är författade på svenska. Avhandlingsformatet varierar från fakultet till fakultet. Ytterligheterna utgörs av IT-fakulteten där 12 av 13 avhandlingar är helt eller delvis författade på engelska, och å andra sidan av den Konstnärliga fakulteten där endast en avhandling av 11 är på engelska.

Tablå 2. Avhandlingsformat

	Svenska	Engelska	Engelska/svenska
Monografier (54)	40	14	–
Sammanläggningsavhandlingar (46)	4 (Artiklar och kappan på svenska)	24	18 (Artiklar på engelska och kappan på svenska)

Avhandlingarnas forskningsfokus

Avhandlingarnas forskningsfokus, dvs. vad som utgör studieobjekt, varierar stort – såväl mellan som inom fakulteterna. 71 avhandlingsstudier har

genomförts i olika delar av utbildningssystemet (se tablå nedan). 11 av dessa omfattar en eller flera skol- och utbildningsformer.

Tablå 3. Fördelning av 71 avhandlingar på skilda skol- och utbildningsformer

	Gymnasieskola	Grundskola	Förskola	Fritidshem	Kulturskola	Lärarutbildning
Avhandlingsprojekt	32	18	10	1	1	9

Av de tio avhandlingsstudier som genomförs i förskolan har två fokus på frågor som handlar om ämnesområden (matematik och naturvetenskap), två på grafiska symboler och digitala tekniker samt övriga på barns berättande och lek, barns inflytande, meningsskapande samt moralisk ordning i förskolan. Vad det gäller de nio avhandlingsstudier som sker i lärarutbildningen studeras några enskilda ämnesdiscipliner, värderingar och yrkesetik, ickeverbal kommunikation och handledning, olika diskurser om lärarutbildning, effekter av Bolognaprocessen samt begreppet ”begrepp”.

I 59 avhandlingar studeras 15 ämnen (enskilt el-

ler i olika kombinationer) i grundskolan och/eller i gymnasieskolan. I några av dessa studier ingår också enskilda ämnesdiscipliner i lärarutbildningen. 49 av de 59 utgörs av ”skolstudier” (data har inhämtats i en eller flera skol- och utbildningsformer); sju är dokumentanalyser och i tre kombineras ”skolstudier” med dokumentanalyser. Inom ämnesområdet matematik, de naturorienterande ämnena och teknik återfinns 30 avhandlingar. I 15 avhandlingar studeras ämnena svenska och engelska (med vissa kombinationer). Med fokus på de samhällsorienterade ämnena genomförs sex avhandlingsstudier. Åtta avhandlingsstudier uppmärksammar de praktisk-estetiska ämnena.

FORSKARUTBILDNINGSSÄMNA OCH KATEGORIER AV STUDIEOBJEKT

I granskningen av avhandlingarnas studieobjekt har dessa förts samman i 23 kategorier. I dessa liknar forskningsfrågorna varandra men skol- och utbildningsform, teoretiska utgångspunkter och forskningsmetoder kan variera. Hur kategorierna fördelas per forskarutbildningsämne framgår av tablan nedan.

Tablå 4. Avhandlingar och kategorier av studieobjekt per forskarutbildningsämne

Forskarutbildningsämnena	Avhandlingar	Kategorier av studieobjekt
Pedagogiskt arbete	35	6
Ämnesdidaktik med inriktningar	15	4
Barn- och ungdomsvetenskap	2	1
Idrottsvetenskap	1	1
Kostvetenskap*	–	–
Tillämpad informationsteknologi med inriktning mot utbildningsvetenskap	13	2
Estetiska uttrycksformer med inriktning mot utbildningsvetenskap	11	3
Humaniora med inriktning mot utbildningsvetenskap	9	2
Matematik/naturvetenskap, inriktning utbildningsvetenskap	7	2
Samhällsvetenskap med utbildningsvetenskaplig inriktning	7	2
	100	23

* Vid tidpunkten för föreliggande granskning hade ingen avhandling lagts fram inom Kostvetenskap.

1. Pedagogiskt arbete

Pedagogiskt arbete är ett brett forskningsområde och behandlar olika aspekter av fostran, utbildning, lärande, undervisning och andra påverkansprocesser i relation till lärarprofessionen. I granskningen av de 35 avhandlingarna i forskarutbildningsämnet har sex kategorier av studieobjekt identifierats.

Lärande och social utveckling i förskolan

Denna kategori omfattar sju avhandlingsstudier som är riktade mot frågor som berör förskolan. Här uppmärksammas i en studie hur de yngsta förskolebarnen utvecklar sitt ”matematiserande”

och hur detta förändras över tid. En avhandling handlar om hur barn urskiljer grafiska symboler i hem och förskola och en om hur digitala tekniker stödjer barns sagoskapande aktiviteter. Den fjärde avhandlingsstudien i kategorin hanterar hur olika

teckenvärldar kombineras för att illustrera och förklara naturvetenskapliga begrepp och fenomen där hänvisningar görs till den egna kroppen. I den femte avhandlingsstudien analyseras hur artefakter och intellektuella/språkliga redskap bidrar till barns meningsskapande. Vidare finns en avhandling vars intresse rör hur villkor för barns inflytande formuleras i policytexter och hur dessa realiserar. I den sjunde avhandlingen uppmärksammas hur regler respektive moralisk ordning skapas i förskolan.

Lärande i skolan

Nio avhandlingar handlar om lärande och processer i grundskolan och gymnasieskolan. Fyra av dessa har inriktning på språk och kommunikation. I den första studeras lärares möjligheter och hinder för att utföra så kallad skicklig läs- och skrivundervisning i årskurs 1 – 3. I den andra undersöks flerspråkiga elevers situation med fokus på ämnesinnehåll och undervisning i svenska som andraspråk. Den tredje har fokus på hur extramural användning av engelska kan bidra till elevers ordförråd och skrivkunskaper och i den fjärde analyseras didaktiska innebörder av lärares muntliga berättande. Det finns dessutom två avhandlingar som uppmärksammar bedömning och betyg. Den första handlar om hur lärare och elever hanterar och förstår betyg i ett betygssamtal och i den andra studeras elevers och lärares förståelse och erfarenheter av bedömning och vad detta leder till. Två ytterligare avhandlingar innehåller experimentella undersökningar. En av dessa avser att bidra till elevers förmåga att resonera historiskt. Den andra till att öka lärares kunskaper om sambanden mellan undervisning och lärande i matematik. Den nionde avhandlingsstudien i kategorin handlar om elevernas lärande då smågruppsdiskussioner används i helklassundervisning i matematik i årskurs 8.

Den pedagogiska verksamhetens innehåll och genomförande

I denna kategori har sex avhandlingsstudier placerats. I två av dessa analyseras uppdrag inom läraryrket; dels hur gymnasielärare försöker förverkliga det lärararbete som benämns mentorsarbete, dels hur så kallad kollegial granskning blivit en robust verksamhet i skolan. I tre avhandlingsstudier uppmärksammas möjligheter och hinder för förändring i utvecklingsprojekt. Den första handlar om att utveckla kunskaper om rektors praktiker i möte med utvecklingsarbete avseende

så kallat entreprenöriellt lärande. I den andra analyseras hur politisk styrning och bakomliggande samhälleliga krafter inverkar på ett utvecklingsprojekt om datorn som redskap i skriv- och läslärandet. I ytterligare en avhandlingsstudie genomförs en analys av lärares arbete och professionalitet som en fråga om institutionella logiker i tider av omstrukturerings av skolan. Den sista avhandlingen i kategorin behandlar betydelsen av emotionell närvaro i det pedagogiska arbetet och innebörden i arbetsglädje.

Elevers fostran, subjektsskapande, kritiskt tänkande och relationer

Fyra av avhandlingsstudierna inom denna kategori behandlar liknande frågor inom såväl förskolan, grundskolan som gymnasieskolan. När förskolan utgör fokus studeras förskollärares bevekelsegrunder för fostran och hur de erfar det egna handlandet i mötet med barn. En studie undersöker i en grundskola hur sexualitet, elevsubjektivitet och heteronormativitet skapas i elevernas språkundervisning. Utifrån data från tre gymnasieskolor analyseras i en avhandling hur värdeöverföring och kritiskt tänkande artikuleras och utmanas i svenskundervisningen. I ytterligare en avhandling studeras hur förtroendefulla relationer mellan lärare och elever kommer till uttryck vid fem grundskolor.

Undervisning i den högre utbildningen

Denna kategori utgörs av fyra avhandlingar. Tre av dessa handlar om lärarutbildningen; en studie om hur lärarutbildningens praxis förändras genom en reform som Bolognaprocessen och en studie om hur lärarstudenter i handlingar och genom uttalanden uttrycker och utvecklar sitt yrkesetiska ansvar. Den tredje avhandlingsstudien (där också gymnasieelever ingår) utforskar hur textförståelse utvecklas när deltagarna i en teateruppsättning omvandlar dramatekst till scentext. I den fjärde avhandlingen studeras hur ingenjörstudenter engagerar sig i frågor om hållbar utveckling genom akademiskt skrivande.

Strukturella villkor för skolan

I den sista kategorin av avhandlingsstudier framlagda i Pedagogiskt arbete ingår fem diskurs- och policyanalyser. En av dessa syftar till att utifrån olika perspektiv utveckla kunskap om de nationella kunskapskraven i skolan. I en annan undersöks hur sociala och kulturella skillnader konstrueras och förmedlas i skolan, bland

annat utifrån rasteori. Hur samtalsstrukturer och diskursorienteringar under lärarlagsmöten konstrueras studeras i ytterligare en avhandling. Den fjärde avhandlingsstudien handlar om hur en mångkulturell skola i en förort utvecklat en särskild pedagogisk metod (Monroepedagogi-

2. Ämnesdidaktik med inriktningar

Inom forskarutbildningsämnet återfinns avhandlingar vars studieobjekt utgör undervisningens, lärandets och utbildningens villkor, processer samt resultat i förhållande till ett specifikt innehåll. Centralt är här kopplingen till skilda skolämnen. I granskningen av de 15 avhandlingarna i forskarutbildningsämnet har fyra kategorier av studieobjekt identifierats.

Lärande i matematik

I kategorin återfinns fem avhandlingar. Med utgångspunkt i filosofiska litteraturstudier genomförs i en avhandlingsstudie en analys av begreppet ”begrepp” i matematikundervisningen. En avhandling handlar om hur elevers intresse och engagemang kan skapa förutsättningar för matematikundervisning. I en avhandlingsstudie uppmärksammas hur variationen i matematikprestationer mellan olika klassrum kan relateras till hur ansvaret för elevernas matematiklärande tar form. Två studier inom kategorin undersöker specifika frågor inom skolämnet matematik. Den första handlar om relationen mellan lärares uppmärksamhet på inlärningsmöjligheter i undervisningen och elevers förståelse av linjära ekvationer. I den andra studeras vilken roll metaforiska resonemang har när elever ska förstå negativa tal.

Lärande i naturvetenskap

I kategorin, som utgörs av fyra avhandlingar, ingår två som innehåller interventioner. Den första uppmärksammar elevers lärande i relation till en forskningsbaserad undervisning om ljud, hörsel och hälsa. Den andra handlar om elevers lärande när de diskuterar olika samhällsfrågor relaterade till bioteknik. I en tredje avhandlingsstudie granskas elevers förståelse av fenomen som hänger samman med växters och djurs livscyklar. I den fjärde avhandlingen i denna kategori studeras på

ken) och vad detta innebär ur bland annat ett maktperspektiv. I den sista avhandlingsstudien undersöks dominerande diskurser inom högskolepolitik vad det gäller språkpolicy och krav på språkfärdighet.

vilka sätt samtal om undervisning i naturvetenskap kan bidra till möjligheter för lärarstudenters respektive lärares lärande och professionella utveckling.

Lärande i svenska och i samhällskunskap, elevers textproduktion samt programmering

Fyra avhandlingar inryms i denna något breda kategori. I en avhandling, som berör skolämnet svenska i gymnasieskolan, analyseras vilken roll skrivundervisning har i den sociala reproduktionen. En avhandlingsstudie, med koppling till samhällskunskap, undersöker hur elever i årskurs 9 upplever skoluppgifter som är utformade för att framkalla kritiskt tänkande om rättvisa. Den tredje avhandlingsstudien riktas mot multimodal textproduktion i en flerspråkig undervisningskontext. Undervisning om programmering (design av tekniska lösningar) och hur elever kan lära sig detta utgör fokus i den fjärde avhandlingen.

Global utveckling och hållbar utveckling

Inom forskarutbildningsämnet har två avhandlingar lagt fram som berör övergripande didaktiska frågor. I den första, vilken också är en läroplans- och textanalys, studeras innebörden i den politiska retorik som betonar vikten av en rättvis och hållbar global utveckling. Den andra avhandlingen analyserar epistemiska övertygelser och föreställningar om kompetens i utbildning för hållbar utveckling.

3. Barn- och ungdomsvetenskap

Forskarutbildningsämnet behandlar barns och ungas livsvillkor, lärande, utveckling och socialisation i ett tvärvetenskapligt perspektiv. Här återfinns två avhandlingar med ett gemensamt studieobjekt; ungdomars och barns utveckling och socialisation.

Subjektskapande samt intellektuell och känslomässig utveckling

I en avhandlingsstudie uppmärksammas gymnasieelevers subjektsskapande i bild- och mediaun-

dervisningen. I den andra avhandlingen undersöks förskolebarns muntliga berättande med bland annat fokus på hur de minns och omformar berättelser när dessa återberättas för andra barn.

4. Idrottsvetenskap

I forskarutbildningsämnet genomförs studier av den idrottande och fysiskt aktiva individen, idrottskulturens utveckling i samhället och idrott som ett samlingsbegrepp för elit-, motions- och upplevelseidrott samt friluftsliv och rekreation. Vid tidpunkten för föreliggande granskning fanns en avhandlingsstudie som granskade förutsättningarna för hur forskningsgrundad kunskap om rörelseförmåga kan överföras till undervisning i ämnet Idrott och hälsa.

5. Informationsteknologi och lärande

I forskarutbildningsämnet sker studier med fokus på hur IT förändrar förutsättningarna för att organisera utbildning men också på lärandemiljöer och undervisningsprocesser där IT är en komponent. I forskarutbildningsämnet har 13 avhandlingar lagts fram. I flertalet av dessa studeras effekter av digitalisering i skolan. I granskningen av dessa avhandlingar framträder två kategorier av studieobjekt.

Förändrad undervisning och nya pedagogiska praktiker

De sju avhandlingar som hamnar i denna kategori studerar effekter av digitalisering. I den första granskas diskurser om matematiklärarutbildningen där digitalisering utgör en komponent. I den andra analyseras lärares undervisningspraktik då digitala matematikläromedel används. Den tredje uppmärksammar hur elever resonerar kring vetenskapliga koncept medan de använder instruktionsteknik som inkluderar animerade representationer. Två av avhandlingsstudierna handlar om digitala och multimodala texter. I en analyseras spänningar som kan uppstå då digitala verktyg introduceras i språkundervisning när elever skapar multimodala texter. I den andra utvecklas kunskap om kritiskt digitalt textarbete i klassrum. Den sjätte avhandlingsstudien har fokus på hur unga musiker spelar simulatorlika digitala musikspel. I den sjunde avhandlingsstudien ställs frågor om hur ett datorspel (Sims) kan få spelare att utforska spelinnehållet på ett sådant sätt att de lär sig om ett specifikt innehåll när de spelar.

Nya infrastrukturer för lärande

I denna kategori ingår fyra avhandlingar som syftar till att utveckla förståelse för en förändrad skol- och utbildningspraktik. En av dessa studeras effekterna av när samtliga elever har en egen laptop; t ex hur detta påverkar lektionsplanering och lektionsgenomförande. Två avhandlingar handlar om mobiltelefoner i skolan. I den ena studeras hur högstadie- och gymnasieelevers använder sina privata mobiltelefoner i klassrummet och hur mobiltelefonförbud implementeras i klassrummet. I den andra granskas mobilen som verktyg för lärande i gymnasieskolan och hur spänningar kring mobiltelefonen återspeglas i den offentliga debatten. Den fjärde avhandlingen är en studie av hur videoteknik används i digitala distanskurser inom högre utbildning.

Utöver de elva avhandlingarna ovan återfinns två avhandlingar i Informationsteknologi och lärande som inte explicit knyter an till varken skolsystemet, pedagogisk yrkesverksamhet eller till lärarutbildning. I den ena av dessa avhandlingar undersöks hur digitaliseringen förändrar arbetsplatslärande för butikssäljare inom detaljhandeln. Den andra söker kunskap om hur personer samarbetar online när de själva utvecklar sensorer för övervakning av luftkvaliteten.

6. Estetiska uttrycksformer med inriktning mot utbildningsvetenskap

Forskarutbildningsämnet omfattar ämnesområden såsom bild, musik, slöjd, dans, drama, teater och medieneutral estetisk verksamhet men också lärares och elevers undervisande och lärande inom dessa områden. I forskarutbildningsämnet finns 11 avhandlingar. Tre kategorier av studieobjekt återfinns här.

Estetiska lärprocesser

Gemensamt för de fem avhandlingar som ryms i denna kategori är att de undersöker elevers lärande i skilda estetiska uttrycksformer. I fyra av dessa studier ingår barn och yngre elever. I den ena analyseras vad som inträffar när treåringar får tillgång till digitalkameror och när digitalkameror får tillgång till treåringar. Hur barn via undervisningsdialoger lär varandra att sjunga sånger utgör fokus i ett annat avhandlingsprojekt. I den tredje avhandlingen genomförs en studie om barns eget musikkomponerande och hur nya förhållningssätt i skolan påverkar hur barn utövar musik. I ytterligare en avhandlingsstudie, där yngre elever ingår, analyseras lärprocessers innehåll i relation till begreppet estetiska lärprocesser. Den femte avhandlingsstudien i kategorin handlar om hur en musikteoretisk modell (kvint-cirkeln) introduceras, reproduceras och används i gymnasieskolan.

7. Humaniora med inriktning mot utbildningsvetenskap

Inom ramen för forskarutbildningsämnet genomförs studier av lärande, undervisning, utbildning och socialisation utifrån ett litteraturvetenskapligt, språkvetenskapligt eller historisk-filosofiskt perspektiv. Nio avhandlingar återfinns här, varav sex är studier av gymnasieskolans undervisning. I granskningen av dessa framträder två kategorier av studieobjekt. En avhandling faller utanför dessa kategorier. Det är den första avhandlingen inom ramen för forskarskolan CUL (från 2008); en experimentell studie som undersöker vilka kognitiva förmågor och kapaciteter barn behöver för att lära sig låtsasleka.

Litteratursamtal, skriftspråsutveckling och språkets förutsättningar för interaktion

Denna kategori utgörs av fyra avhandlingar. I den första avhandlingsstudien undersöks hur litteratordiskussioner kan bidra till att elever utvecklar förståelsen av en vanlig text. Den andra avhandlingsstudien där bland annat texters ordmängd och ordvariation analyseras har fokus på högstadieelevers skriftspråsutveckling. I den tredje studien undersöks förutsättningarna för en- och flerspråkiga gymnasieelevers läsning av lärobokstexter i historia. Sfi-studerandes interaktion och lärande på praktikplatser utforskas i den fjärde avhandlingsstudien.

Genus, kön och dilemman

I den första av de fyra avhandlingarna i kategorin undersöks hur kön konstrueras i musikundervisning när elever är intresserade av musikalisk handling. I den andra studeras hur dansundervisning och barns dansande i grundskolan bidrar till att forma genussubjektivitet. Den tredje avhandlingsstudien undersöker hur barns värderingar av deltagande i kulturskolan kan förstås utifrån kön samt kulturell och socioekonomisk bakgrund. I den fjärde studien analyseras diskursiva dilemman och strategier i musiklärarutbildning för yngre elever.

Samtal och kommunikation

Två av avhandlingarna i forskarutbildningsämnet har fokus på frågor om hur kommunikation sker i lärarutbildningen. Den ena handlar om utmaningar för ateljésamtalet i konstnärlig utbildning. I den andra (där också grundskolor ingår) undersöks vilken sorts kommunikation, utöver den verbala, som förekommer i slöjd och hantverksbaserad undervisning.

Läromedelsanalyser, text- och policyanalyser

Fyra av de nio avhandlingarna i forskarutbildningsämnet har placerats i denna kategori. I en av dessa, som handlar om skrift och bild i litteraturläromedel för gymnasieskolan, undersöks hur litteraturstudiet i läromedlen legitimeras. Den andra avhandlingen uppmärksammar vilka förväntningar på att läsa och bearbeta litteratur som förmedlas i ett läromedel i svenska för gymnasiets yrkesinriktade program. I den tredje avhandlingsstudien analyseras diskurser om religioner och världsåskådningar och hur dessa kommer till uttryck i undervisning. I den sista avhandlingen i denna kategori undersöks, utifrån ett historiskt-politiskt perspektiv, hur idén om jämlikhet har artikulerats under efterkrigstiden.

8. Matematik/naturvetenskap med inriktning utbildningsvetenskap

Detta forskarutbildningsämne är mångvetenskapligt till sin natur, sträcker sig från studieteknik inom matematik och naturvetenskap och framgångsrika undervisningsmetoder till forskning om särbegåvade elevers villkor och möjligheter. I forskarutbildningsämnet finns sju avhandlingar, varav fyra behandlar lärarutbildningen.

Naturvetenskap; i skolan och i lärarutbildningen

Denna kategori omfattar fem avhandlingar. I en av dessa, som innehåller en intervention, undersöks vilka möjligheter och begränsningar ett vetenskapscenter innebär för lärarstudenters kunskapsutveckling. I en annan studeras icke-epistemiska värderingar sett ur tre naturvetenskapliga aktörers perspektiv; elevens, lärarens och lärarutbildarens. I den tredje avhandlingen undersöks naturvetenskapslärares och tekniklärares professionella utveckling vad det gäller entreprenöriellt lärande. Två ytterligare avhandlingar uppmärksammar hållbar utveckling och biologisk mångfald – såväl i skolan som i lärarutbildningen. Den ena handlar om hur uppdraget att utbilda för

hållbar utveckling hanteras i naturvetenskapliga ämnen. I den andra riktas fokus mot hur biologisk mångfald formuleras i läroböcker i biologi.

Elevers matematiska kunnande

Två av de sju avhandlingarna inom forskarutbildningsämnet utgörs av studier om gymnasieelevers matematiska förmåga. En om hur matematiska resonemang i fysik och resonemang i verkliga sammanhang om matematik påverkar elevernas kunskaper i fysik. I den andra avhandlingsstudien uppmärksammas problemlösning i matematik med fokus på att elever ska lära sig lösa matematiska problem de inte har lärt sig att lösa.

9. Samhällsvetenskap med utbildningsvetenskaplig inriktning

Forskarutbildningsämnet har en given koppling till innehållet i skolans samhällsorienterade ämnen och skolämnet samhällskunskap, men inbegriper även studiet av olika strukturella och institutionella faktorer som rör organisation av utbildning och lärande i samhället. I detta forskarutbildningsämne återfinns sju avhandlingar, varav flertalet innehåller text- och diskursanalyser. I granskningen av de sju avhandlingarna har två övergripande kategorier identifierats.

Undervisningens villkor

Fyra av avhandlingarna i kategorin har utifrån skilda perspektiv fokus på frågor som berör villkor för skolans undervisning. I den första undersöks om deliberativ undervisning ger effekter i form av ökade kunskaper och demokratiska värden bland eleverna. En avhandlingsstudie undersöker hur ungdomar, uppväxta i en förort, upplever vägen till högskolestudier utifrån strukturella villkor som klass, kön och etnicitet. Två avhandlingsstudier omfattar kritiska diskursanalyser. Den ena studerar hur svensk nationalstatspolitik och samhällsförändring präglade modersmålsundervisningens status och position. I den andra analyseras hur läroböcker i historia ramar in konflikten mellan Israel och Palestina.

Skolans organisation och organisering

Tre avhandlingsstudier har fokus på skolans som organisation och dess organisering. I en av dessa studeras hur organiseringen av skolan påverkar lärares offentliga tjänstemannaskap och deras myndighetsutövning. En avhandlingsstudie undersöker hur man på den kommunala nivån (den lokala utbildningsmyndigheten) implementerar läroplaner i en temporär organisation. Liknande intresse för skolan på den lokala nivån har den avhandlingsstudie som analyserar konstruktionen av distribuerat ledarskap i lokala skolorganisationer.

TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER OCH FORSKNINGSMETODER

De doktorsavhandlingar som läggs fram inom ramen för forskarskolan CUL ska, enligt programförklaringen, ha inriktning mot utbildningsvetenskap. Utbildningsvetenskap är dock ingen disciplin i traditionell mening. Inom utbildningsvetenskap centreras forskningen i första hand till ett visst studieobjekt. Till skillnad från konventionella discipliner, där arbetet ofta begränsas till vissa forskningsfrågor och teoribildningar, är utbildningsvetenskap snarast att betrakta som ett forskningsfält där skilda teoretiska perspektiv används för att studera olika forskningsfrågor.¹ Den här genomförda granskningen visar att åtskilliga teorier har använts för att studera de olika studieobjekten. I flertalet avhandlingar redovisas tydligt valet av teori och vad det teoretiska angreppssättet innebär men också vilken roll teorin och begreppen har för den vetenskapliga analysen. Avhandlingarnas teoretiska utgångspunkter har i granskningen grupperats i sex kluster av teorier; *teorikluster*. Dessa ska förstås som gemensamma huvuddrag i olika vetenskapsteoretiska perspektiv.

1. Teorier för analyser av dokument och policys

Bland de 13 avhandlingar som ingår i detta teorikluster återfinns kritiska analyser/diskursanalyser av skilda samhälleliga frågor. Dessa kan handla om hur t ex stat, politik och demokrati formuleras i olika texter. Teorierna används i avhandlingarna för att förstå och förklara övergripande mål- och innehållsdimensioner i policydokument för utbildning och undervisning men också för analyser av specifika skolämnen och ämnesområden; till exempel vad matematik är och hur matematiken skall användas eller hur historieämnet kan förstås baserat på kritisk analys av källor kring ämnet.

2. Teorier för analyser av system och organisationer

Här återfinns tre avhandlingar med sociologiskt inriktade teorier. Dessa handlar om att beskriva och förklara organisationer eller delar därav (exempelvis framväxt, utbredning, förändring, funktion). En av teorierna utvecklar begrepp för att analysera hur organisationer styrs av omgivande faktorer, invanda mönster och tillfälliga trender.

3. Teorier för analyser av strukturer och sociala konstruktioner

I detta teorikluster återfinns 13 avhandlingar med teorier som delar antaganden om att samhället och kultur är givna sammanhang och strukturer som individer växer in i. I avhandlingarna används teorierna för att analysera hur främst normer, beteenden, regelsystem, värderingar, atti-

tyder och relationer men också hur mänsklig kunskap konstrueras eller hur dessa blir produkter av mellanmänsklig interaktion. Vissa teorier bidrar till att kunna studera utbildning som ett socialt fenomen eller för att kunna analysera hur nätverk, skolpraktiker och sociala rum av regler och värderingar och relationer konstrueras.

4. Teorier för analyser av text och språk

I teoriklustret ingår teorier från sex avhandlingar som handlar om språk som fenomen och språkinläring. Teorierna används för att kunna analysera de naturliga språkens struktur liksom deras användning; för att kunna beskriva språket och dess skillnader i förhållande till ideologier och livsstilar samt för analyser av språket som socialt meningsskapande. Här återfinns också teorier för att kunna analysera den process genom vilken människor lär sig ett andra språk eller för att kunna analysera skönlitteratur.

5. Teorier för analyser av kommunikation och social interaktion

Detta kluster av teorier, vilka används inom 31 avhandlingar, utgår ifrån att människan föds in i och utvecklas via social interaktion med andra människor. Språket anges då vara det viktigaste kulturella redskapet. Teorierna används exempelvis för att förstå hur elevers och studenter kommunikation formas i sociala situationer och sammanhang (exempelvis via kunskapsutveckling) men också hur fysiska och intellektuella språkliga redskap hjälper människan att förstå och hantera den egna tillvaron.

1) Se Fransson, & Lundgren, 2003; Lindblad, Kyndel & Larson, 2004; Askling, 2006 samt Sandin & Säljö, 2006.

6. Teorier för analyser av individers erfaran-de, utveckling och lärande

Inom detta teorikluster återfinns 34 avhandlingar. De skiljer sig åt i flera avseenden men de delar samtidigt vissa kunskapsteoretiska utgångspunkter. Exempelvis att föreställningar om verkligheten främst ska förstås som konstruktioner hos indivi-

der. Teorierna, som delar intresset för individers subjektiva utsagor, kan handla om att förstå mänskligt beteende; hur information/kunskap inhämtas, bearbetas och används; hur individers lärande sker och vad de lär när de lär; hur idéer och värden erfars samt hur strukturer och scheman i individens psyke bidrar till kunskapsinhämtande.

Sammanfattande tablå av teoriklustren

I tablå 5 nedan återges under de sex teoriklustren flertalet av de skilda teorier som redovisas i avhandlingarna. Av tablå framgår dessutom hur teorierna fördelar sig på forskarutbildningsämnena. Sammanställningen är på inte sätt fullständig eftersom en del teorier ”tvärrar” mellan teoriklustren men också mellan forskarutbildningsämnena. Det finns dessutom problem med att kategorisera teorier i kluster. Det som synes vara liknande teorier kan de facto skilja sig åt såväl ontologiskt som epistemologiskt. Den genomförda sammanställningen indikerar enkom vissa samhörigheter mellan skilda teorier med syftet att ge en översikt över de teoretiska utgångspunkterna i avhandlingarna.

Tablå 5. Sex teorikluster relativt de nio forskarutbildningsämnen

	Pedagogiskt arbete	Barn- och ungdomsvetenskap	Ämnesdidaktik	Idrottsvetenskap	Informationsteknologi och lärande	Estetiska uttrycksformer	Humaniora	Matematik/naturvetenskap	Samhällsvetenskap
Teorier: Dokument och policys (13) <i>Politisk teori</i> <i>Positioneringsteori</i> <i>Matematikens filosofi</i> <i>Analytisk filosofi</i> <i>Läroplansteori</i> <i>Språkfilosofi</i> <i>Historiografi</i> <i>Utbildningssociologi</i>	5	–	1	–	1	1	2	–	3
Teorier: System och organisation (3) <i>Organisationsteori</i> <i>Nyinstitutionell teori</i> <i>Organisationssociologi</i>	–	–	–	–	–	1	–	–	2
Teorier: Strukturer och sociala konstruktioner (13) <i>Praktikarkitekturer (3)</i> <i>Poststrukturalistisk teori</i> <i>Kritisk realism</i> <i>Queerteori</i> <i>Aktör-nätverksteori</i> <i>Socialkonstruktivistisk teori</i> <i>Posthumanistisk teori</i> <i>Nymaterialistisk teori</i> <i>Aktivitetsteori</i> <i>Dialektisk verksamhetsteori</i>	4	1	2	–	1	3	–	1	1
Teorier: Text och språk (6) <i>Kvantitativ textlingvistik</i> <i>Receptionsteori</i> <i>Ekologiskt lingvistiskt perspektiv</i> <i>Systemisk-funktionell lingvistik</i> <i>Second Language Acquisition</i> <i>Ecos teori om modelläsare</i>	1	–	–	–	–	–	5	–	–
Teorier: Kommunikation och social interaktion (31) <i>Sociokulturell teori (22)</i> <i>Kunskapssociologi (7)</i> <i>Kritisk teori</i> <i>Critical digital literacy</i> <i>Diskursanalytisk aktivitetsanalys</i> <i>Sociosemiotisk teori</i> <i>Kulturhistorisk teori</i> <i>Ekologisk psykologi</i> <i>Samtalsanalytisk teori</i>	11	1	2	–	11	5	1	–	–
Teorier: Individers erfaran-de och lärande (34) <i>Variationsteori (10)</i> <i>Fenomenologi (8)</i> <i>Fenomenografi (5)</i> <i>Socialkonstruktivism (4)</i> <i>Epistemic beliefs</i> <i>Sociopsykologisk värdekonstruktion</i> <i>Kognitionsvetenskap</i> <i>Kognitivistisk teori</i> <i>Kulturhistoriskt perspektiv</i> <i>Hermeneutik</i> <i>Matematisk resonemangsteori</i> <i>Teorin om didaktiska situationer</i>	14	–	10	1	–	1	1	6	1
	35	2	15	1	13	11	9	7	7

FORSKNINGSMETODER I AVHANDLINGARNA

Med forskningsmetoder avses här alla de metoder, relaterad till både avhandlingens forskningsfrågor och den teoretiska inramningen, som används för inhämtande, kartläggning, systematisering och analys av information och data. Knappt hälften av datainsamlingarna har sammantaget skett via etnografiska studier (10), aktionsforskning (8), fallstudier (5) eller i kombinationer av etnografiska studier/fallstudier (11) och fallstudier/aktionsforskning (2) samt fenomenografiska studier (5) och klassrumsstudier (2). De mest frekventa datainsamlingarna är så kallade interventionsstudier (20). Dessa kännetecknas av att orsakssamband undersöks, till exempel hur en viss undervisningsmetod eller lektionsgenom-

förande påverkar elevers lärande. Studierna, som ofta innehåller för- och eftertest och en intervention, har i några avhandlingsstudier utformats som experimentella studier med syftet att jämföra utvecklingen av en experimentgrupps och en kontrollgrupps lärande eller utveckling. Det stora flertalet av interventionsstudierna utgörs av Learning studies/variationsteoretiska studier (10) samt studier utformade enligt modellen för Design-Based-Research (7). I tablå nedan redovisas de mest frekvent underlagen för datainsamling och analyser av insamlad data. Denna är på intet sätt fullständig men ger ändå en bild av mångfalden av tillvägagångssätt för såväl datainsamling som för analyser relativt de skilda teoribildningarna.

Tablå 6. Forskningsmetoder relativt de sex teoriklustren

Dokument och policys	System och organisation	Strukturer och sociala konstruktioner	Text och språk	Kommunikation och social interaktion	Individens erfarenhet och lärande
Etnografiska studier (3) Fallstudier/ aktionsforskning (2)	Fallstudier (2)	Etnografiska studier (5) Aktionsforskning (6) Interventionsstudier (2)	Klassrumsstudier (2) Läromedelsstudier (1)	Aktionsforskning (1) Etnografiska studier/fallstudier (11) Interventionsstudier (3)	Etnografiska studier (2) Fallstudier (3) Aktionsforskning (1) Fenomenografiska studier (5) Interventionsstudier (15)
Observationer Fältanteckningar Intervjuer, samtal Fokusgrupper	Observationer Fältanteckningar Intervjuer, samtal	Observationer Fältanteckningar Intervjuer, samtal Fokusgrupper Enkät Videoinspelningar Loggböcker Videodagböcker Dagboksskrivande Registerdata	Observationer Fältanteckningar Intervjuer, samtal Fokusgrupper Enkät Videoinspelningar Loggböcker	Observationer Fältanteckningar Intervjuer, samtal Fokusgrupper Enkät Videoinspelningar Loggböcker Videodagböcker Dagboksskrivande Registerdata Videokonferens	Observationer Fältanteckningar Intervjuer, samtal Fokusgrupper Enkät Videoinspelningar Loggböcker Videodagböcker Dagboksskrivande Registerdata Videokonferens Elevtexter Lärardagböcker Hemuppgifter Kunskapstest Prov
Litteraturanlys Statistisk analys	Dokumentanalys Statistisk analys	Dokumentanalys Analys av fotografier	Analys av elevtexter Språklig textanalys Statistisk analys	Interaktionsanalys Tematisk analys Policyanalys Textanalys Dokumentanalys Analys av fotografier Analys av e-post Epistemologisk analys	Innehållsanlys Tematisk analys Diskursanalys Policy-, textanalys Dokumentanalys Epistemologisk analys Statistisk analys

SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

I föreliggande granskning har centrala komponenter i 100 avhandlingar beskrivits i kondenserad form och systematiserats för att skapa en helhetsbild. Deskription och analys har då förts samman. Helhetsbilden utgör nu grund för avslutande reflektioner och kommentarer.

Forskarskolan CUL bidrar till kunskaper om pedagogisk yrkesverksamhet och lärarutbildning

Doktorsavhandlingen är en hörnsten i den akademiska världen. Som bäst innehåller den ny vetenskaplig kunskap och utgör ett kunskapsbidrag till forskningsfältet. När kunskapsbidrag ska diskuteras bör man inledningsvis ställa frågan om vilken kunskap behövs och vad behöver man veta för att kunna bidra till utbildningsvetenskap som kunskapsfält. Det innebär varken instrumentalism och ”beställningsforskning” eller att avhandlingsfokus anpassas efter politiska ideologiers eller makthavares önskemål (jfr. Lindblad, 2022). Snarare handlar det om att forskarskolan måste förhålla sig till krav på å ena sidan vetenskaplig autonomi och vetenskapligt etos och krav på yrkesrelevanta forskningsfrågor å den andra sidan.

De granskade avhandlingarna kan, med några undantag, bidra till utveckling av skolans vetenskapliga grund och av pedagogisk yrkesverksamhet samt stödja forskningsanknytning av lärarutbildning. Det finns evidens för denna slutsats: 71 avhandlingsstudier har genomförts i olika delar av utbildningssystemet och i 59 av dessa studeras undervisning och lärande relativt 15 ämnen (enskilt eller i olika kombinationer) i grundskolan och/eller i gymnasieskolan. Tio avhandlingsstudier har dessutom genomförts i förskolan och i nio studeras enskilda ämnesdiscipliner i lärarutbildningen.

Det finns däremot flera ämnen och en skolform som helt saknas. Det finns exempelvis ingen avhandlingsstudie om moderna språk såsom tyska, franska och spanska eller hem- och konsumentkunskap. Det finns heller ingen avhandlingsstudie som har fokus på särskolans verksamhet. Varför har inga doktorander valt just dessa ämnen eller särskolan för avhandlingsarbetet?

Kunskapsbidrag till utveckling av utbildningsvetenskap

Doktorsavhandlingar inom forskarskolan CUL utgör en viktig del – och betydande andel – av respektive medverkande disciplins vetenskapliga produktion och av dess utveckling av forskar-kompetens. Den mängd studieobjekt som på

skilda sätt studerats vid 17 institutioner vid sex fakulteter bidrar tveklöst också till en vidgning och fördjupning av det egna disciplinära fältet. En slutsats, utifrån föreliggande granskning, är att en mångdisciplinär och fakultetsövergripande forskarskola, som hålls samman av gemensamma forskningsteman, bidrar till formeringen av utbildningsvetenskap som ett inkluderande vetenskapsområde med relevans för pedagogisk yrkesverksamhet, praktiska forskning och lärarutbildning. Kommer Göteborgs universitet, i samverkan med skolhuvudmän, säkerställa CUL som en fakultetsövergripande forskarskola också i framtiden?

Kunskapsbidrag till metodutveckling

Den teoretiska utgångspunkten sätter ramar för såväl datainsamlingen som för analys av data. Procedurer kring dessa är väl redovisade i avhandlingarna. Avhandlingsstudier som enbart är baserade på kvalitativa data (dvs. data i icke-numerisk form) dominerar påtagligt. Enbart numeriska data som grund för analyser används i 12 av 100 avhandlingar. Det råder således en obalans. En kombination av studier baserade på kvalitativa och kvantitativa data (mixed methods) förekommer i var fjärde avhandling. Mixed methods är inte bara procedurer utan också förhållningssätt till kunskap. Val av forskningsmetod (och teori) säger något om vilken typ av forskning som kan förväntas av de disputerade forskarna i framtiden. Hur säkerställer forskarskolan både en bredd och djup i metodkunskan hos doktoranderna i forskarskolan?

Kunskapsbidrag till en infrastruktur för praktiska forskning

Den eller de teorier som är framträdande i den forskningsmiljö och det forskarutbildningsämne doktoranden knyts till synes präglade av teoretiska utgångspunkter för avhandlingen. Inom några av forskarutbildningsämnena dominerar vissa teorier, vilket sätter spår i avhandlingarna. Det är som Nilholm (2020) uttrycker det i en diskussion om utbildningsvetenskapliga forskare: ”Det som möter doktoranden och lärarstudenten är inte de teoretiska möjligheterna utan de teo-

I var femte avhandling (20 inalles) har en intervention genomförts. Jämfört med en metastudie av 165 avhandlingar i pedagogik som lades fram under 1990-talet (Eklund, 2000) visar föreliggande granskning på en påtaglig utveckling. Av de 165 avhandlingar som Eklund granskade var det endast en som uppfyllde de kriterier som svarar mot det som här beskrivs som interventionsstudier. I denna granskning återfinns 20 interventionsstudier som mycket påtagligt svarar upp mot principerna för praktiktäna forskning; exempelvis har verksamma lärare inte bara utformat lektionssituationer utan också i samverkan bidragit till lärardrivet forsknings- och utvecklingsarbete. Dessa avhandlingsstudier har tydligt berört läraryrkets kärnfrågor; hur undervisning planeras, genom-

REFERENSLISTA

- Alexandersson, M. (2019). Så att de berörda berörs. Perspektiv på praktisknära forskning. I M. Dahl (red.), *Att skapa en professionell identitet. Om utvecklingsinriktade examensarbeten i lärarutbildningen*. Stockholm: Liber.
- Carlsgren, I. (2010). Den felande länken. Om frånvaron och behovet av klinisk utbildningsvetenskaplig forskning. *Pedagogisk Forskning i Sverige*. Vol. 15. No 4, s. 295–306. <https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/view/1335/1180>
- Carlsgren, I. (2020). Lärarna – problem eller lösning? *Pedagogisk forskning i Sverige*. Vol. 25. No 4, sid. 104–112.
- Eklund, H. (2000). Vart är pedagogikforskningen på väg? Ämnesområden och forskningsmönster i svenska doktorsavhandlingar under en femårsperiod. *Pedagogisk Forskning i Sverige*. Vol. 5. No. 2, s. 131–150.
- Fransson, K. & Lundgren, U.P. (2003). *Utbildningsvetenskap – ett begrepp och dess sammanhang*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Lindblad, S. (2022). Vetenskap, profession och politik: Om förändring av det pedagogiska kunskapsområdet i Sverige. *Nordic Studies in Education*, 42(1), s. 65–82. <https://doi.org/10.23865/nse.v42.3787>
- Lindblad, S., Kyndel, D. & Larson, L. (2004). *Internationella arenor för utbildningsvetenskaper – om forskarorganisationer, vetenskapliga tidskrifter och överstatliga organisationer*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Nilholm, C. (2020). Att “välja” teori som utbildningsvetenskaplig forskare. Hämtad 2022-09-20. <https://mp.uu.se/web/claes-nilholms-blogg/start/-/blogs/att-valja-teori-som-u>
- Sandin, B. & Sälljö, R. (2006). *Utbildningsvetenskap – ett kunskapsområde under formering*. Stockholm: Carlssons.
- SOU 1999:63 Att lära och leda. En lärarutbildning för samverkan och utveckling. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

förs och följs upp så att elever lär och utvecklas. Det är på detta sätt forskningen kommer nära lärarprofessionen och skolan som praktik (Alexandersson, 2019). Via väl genomförda praktikinlära forskningsstudier kan egna teorier om läraryrket s kärnfrågor utvecklas. Detsamma gäller för hur dessa studier kan genomföras; vilka forskningsmetoder svarar bäst mot teorierna? Bör inte CUL som forskarskola kunna bidra till att den praktikinlära forskningen skapar egna ”kliniska” forskningsansatser (jfr. Carlgren, 2010; 2020). Här bör ansvariga för CUL skapa ett samtal om specifika teorikluster som driver den praktikinlära forskningen framåt. Hur kan exempelvis erfarenheter av interventionsstudier – men också andra avhandlingsstudier – ytterligare bidra till den praktikinlära forskningen men också till en unik infrastruktur för denna forskning?

Ögonblicksbild av 62 pågående avhandlingsarbeten inom forskarskolan

Inte förvånande framstår ord som "education", "elevers", "teacher", "lärande", "undervisning" samt "bidra" som mest framträdande. Det har varit ett översiktligt och trubbigt sätt att beskriva 62 avhandlingsarbeten, men bilden man får ligger mycket väl i linje med CUL:s tyngdpunkt. Man kan också notera att det verkar vara en relativt jämn fördelning mellan engelska och svenska.

Ordmolnet är skapat genom att använda preliminära titlar på pågående avhandlingsarbeten inom CUL. Titlarna är hämtade från de individuella studieplanerna "Småord" såsom and, or, but och deras svenska motsvarigheter har sorterats bort. Endast substantiell och beskrivande terminologi är utgångspunkt för att generera molnet.

Annelie Mickelsson

”Att finnas i ett sammanhang och ha stöttning av andra CUL-doktorander är mycket värdefullt”

Röster om CUL

Vi har bett doktorander och disputerade från forskarskolan samt ledningspersoner som har eller haft ansvar relaterat till CUL beröra tre frågor:

- 1) Beskriv din relation till CUL.
- 2) På vilket sätt har CUL en relation till din nuvarande verksamhet?
- 3) Vilka frågor anser du att CUL skall prioritera framöver?

Inledningsvis finner vi svar från doktorander som håller på med sina avhandlingsarbeten. Sedan följer intervjuer med disputerade inom CUL:s forskarskola. Därefter finner vi röster från personer vars engagemang inom CUL varit stort. Slutligen får CUL:s nuvarande ledning och administration ordet.

SOM SAMVERKANSDOKTORAND I pedagogiskt arbete med placering vid IDPP ser jag CUL som ett ramverk för min doktorandtid. Att finnas i ett sammanhang och ha stöttning av andra CUL-doktorander är mycket värdefullt. Mötesplats CUL-dagarna är väldigt lärorika och bra organiserade, där man också har en möjlighet att testa sina egna tankar och inspireras av andra. Att tillhöra en CUL-temagrupp

är också värdefullt. I den jag tillhör har vi förutom gemensamma träffar, ett digitalt arbetsrum som jag utnyttjar så ofta jag kan.

DET FINNS UTMANINGAR med att vara samverkansdoktorand i en mindre kommun. Där saknas ofta strukturer för att tillvarata doktoranders kunskaper, erfarenheter och hantera dilemman. Ibland blir man lite löst hängande så jag skulle önska att

vi hade ett eget forum för oss som genomför våra studier på halvtid. Vi befinner oss mellan arbetsgivare och akademien, vilket ibland är ”mission impossible” då det är svårt att fördela arbetstiden. Det är lätt att man lägger för mycket tid på båda uppdragen. En annan utmaning är att rektorer och andra chefer inte alltid har kunskap om vad akademiska studier på den här nivån innebär.

Erik Winerö

JAG ÄR FÖRNÄRVARANDE

samverkansdoktorand i forskarskolan CUL. Min forskning sker inom fältet tillämpad IT mot utbildningsvetenskap och är stationerad på Institutionen för tillämpad IT ute på Lindholmen. Detta kombinerar jag med en tjänst som gymnasielärare i svenska och religion på Lerums gymnasium. Jag är mitt i en pågående forskarutbildning i CULs forskarskola. Mitt forskningsprojekt handlar om hur lärares bedömningsarbete påverkas av teknologi. Dels har vi numera digitala provsystem ute i skolorna och de påverkar hur bedömningar genomförs – och vi behöver veta hur. Dels har utvecklingen av AI lett till att många traditionella bedömningsformers validitet har börjat ifrågasättas. Min forskning handlar då framförallt om hur lärare resonerar och anpassar sitt arbete utifrån dessa förändringsförutsättningar.

JAG SKULLE VILJA se att forskarskolan utvecklar ett ännu närmare samarbete med skolor. Fler och större utbyten, inte bara genom forskningsprojekt och studier utan också genom kunskapsutbyten, exempelvis fortbildningar ämnade för lärare. Min bild är att allt för många lärare, rektorer och huvudmän inte känner till CUL och om de gör det så vet de ändå inte riktigt vad det hela handlar om. Jag är övertygad om att lösningen med exempelvis samverkansdoktorander är en bra väg framåt för att öka kompetensen om framför allt vetenskaplig grund ute i skolorna, men detta behöver kommu-

”Det är oerhört givande att stå i båda verksamheterna samtidigt”

niceras tydligare. Idag är det många kommuner som inte ser värdet av att satsa på doktorander. Detta förtjänar att förtydligas, förklaras och berättas.

FÖRDELARNA MED EN samordning av skolan och CUL är många. Dels har jag nästan 20 års erfarenhet av att undervisa i skolan. Den erfarenheten är naturligtvis värdefull att ha med sig som forskare. Det är oerhört givande att stå i båda verksamheterna samtidigt. Jag blir en bättre forskare, men jag blir också en bättre lärare. Det finns dock ett stort avstånd mellan akademien och den faktiska skolverksamheten som tar sig olika uttryck. Bland annat är det svårt att som lärare få grepp om relevant nutida forskning. Akademien är generellt dålig på att utföra sin tredje uppgift, att nå ut med sin forskning utanför akademien. Att då själv få den kompetens som behövs, och den tillgång som behövs, och

kunna omsätta detta i sitt eget klassrum och inspirera kollegor, är väldigt givande. Men det finns också problem. Det är stressande att befinna sig i två verksamheter samtidigt. Jag bär konstant en känsla av att jag borde vara där jag inte är. Det är ett ständigt pusslande med att få logistiken med kurser, seminarier, konferenser att gå ihop med lektioner, möten och annat skolarbete.

JAG VILL FORSKA för att jag är nyfiken. Jag drivs av en vilja att förstå och kunna förklara saker. I mitt fall vill jag också vidare och göra något annat, något mer än att bara undervisa. Bland annat hoppas jag i framtiden kunna jobba mer med exempelvis lärarutbildning. Jag brinner för skolan, och vill på olika sätt verka för att den skall bli bättre. När så möjligheten att kombinera läraryrket med en forskarutbildning dök upp kändes det självklart.

Sebastian Kilde Löfgren

MIN RELATION TILL CUL startade redan under min tid som gymnasielärare i fysik och matematik vid Alströmergymnasiet i Göteborg. Detta eftersom det samtidigt som jag kom dit anställdes en lektor, Torbjörn Ott, nydisputerad från forskarskolan CUL. Under mina tre år på Alströmergymnasiet fick jag genom honom upp ögonen för möjliga vägar att som lärare på ett mer vetenskapligt sätt kunna vara med och förändra praktiken inom skolan.

RUNT ÅRSSKIFTET 2019/2020 fick jag nys om att ansökningsprocessen för CUL med start hösten 2020 var igång. Att ansöka var självklart då jag dels inspirerats av arbetet Torbjörn hade gjort både som doktorand och lektor vid Alströmergymnasiet, men också för att jag de senaste två läsåren hade varit involverad i utvecklingsarbete på skolan där det gällde att hitta vägar att implementera programmering i matematik. Dessutom bedrev jag ett eget projekt som handlade om att utforska möjligheter med programmering i fysikämnet.

HÖSTEN 2020 BLEV jag antagen som heltidsdoktorand inom forskarskolan CUL, med handledning av Jonas Enger och hemvist vid institutionen för fysik. Det blev starten på ett spännande och ambitiöst projekt som handlar om att utveckla och utforska möjligheter med fjärrstyrda laborationer för gymnasiet. Idag närmar jag mig halvtid som doktorand och min relation till CUL är idag främst kopplad till det breda kontakt-

”Utan CUL hade jag troligtvis inte sett samma möjlighet som jag gjorde när jag ansökte till forskarskolan våren 2020”

nät som möjliggörs tack vare att doktorander möts vid såväl tematräffar som den årliga interna konferensen Mötesplats CUL. Utan CUL hade jag troligtvis inte sett samma möjlighet som jag gjorde när jag ansökte till forskarskolan våren 2020, för hur jag med min utbildningsbakgrund som gymnasielärare, skulle kunna bidra till fysikdidaktikens utveckling genom att bedriva forskning inom området.

SOM DOKTORAND SER jag tydligt hur min tillhörighet till CUL påverkat min forskarroll. Jag har till stor del de doktorander och övriga med kopplingar till CUL, att tacka för att jag idag utöver

mina kollegor inom fysikdidaktikgruppen vid institutionen för fysik, även har bollplank både i CUL temagruppern MaNa samt i seminariegruppen för Variationsteori. Det har varit oerhört viktigt för min utbildning att få diskutera mitt eget projekt samt utmaningar när det gäller metod och teori med kunniga även utanför fysikinstitutionen.

CUL PASSERADE NYLIGEN 100 lyckade disputationer. Tack vare forskarskolan finns därmed en stor mängd kunskap tillgänglig, som är relevant för skolan. Utifrån detta vore det givande med en syntes av avhandlingar inom CUL och CUL-alumners forskning och aktiva utvecklingsprojekt. En sådan översikt skulle ge en djupare förståelse för hur forskning inom CUL(F) påverkar praktiken, samt visa på goda exempel där doktorander och lektorer kan bidra till ökad kvalitet ute på skolor.

Anna Backman

JAG ÄR SAMVERKANS-DOKTORAND inom CUL och är antagen till forskarutbildningsämnet Humaniora med utbildningsvetenskaplig inriktning vid Institutionen för Litteratur, Idéhistoria och Religion (LIR), vid Göteborgs Universitet.

Att vara samverkansdoktorand innebär att jag är anställd på heltid på Center för Skolutveckling (CfS), i Göteborgs stad, där minst 50 procent av min anställning ägnas åt forskarstudierna. Resterande tid används till mina ordinarie arbetsuppgifter som kommunlektor, vilket i mitt fall bland annat handlar om att bedriva praktisk forskning och andra utvecklingsinsatser för och i Göteborgs stads förskolor och skolor.

Forskningen i min avhandling handlar om barns föreställningsförmåga i läsaktiviteter om bilderböcker, samt vad undervisning om facklitterära och skönlitterära bilderböcker, kan innebära i förskolan.

SOM DOKTORAND INGÅR jag i CUL:s temaverksamheter Lärande Text och Språk (LTS) och Matematik och Naturvetenskap (MaNa). Dessa två temaverksamheter är båda viktiga sammanhang för den forskning jag nu bedriver och som jag sedan tänker mig bedriva som disputerad lektor i Göteborgs stad.

Under min forskarutbildning har jag också varit doktorandrepresentant i CUL:s Vetenskapliga råd, vilket har varit ett intressant, lärorikt och meriterande uppdrag som innebär att jag fick ökad insikt i universitetets organisations- och beslutsprocesser.

Redan idag är CfS, CUL och

”Det bådar gott framöver att CUL och ULF slås ihop till CULF”

ULF starkt sammankopplade. Vi som är lektorer på Center för Skolutveckling (CfS) har näst intill alla gått eller går forskarutbildning inom CUL. Därtill är alla vi lektorer på CfS är involverade i olika ULF-projekt som pågår i Göteborgs stads förskolor och skolor. CUL:s forskarskola har således varit en god grogrund för oss forskare i Göteborgs stad som nu bedriver praktisk forskning för utveckling i förskola och skola. Som exempel driver jag och andra forskare från Göteborgs Universitet och Göteborgs stad sen ett par år tillbaka ett ULF-projekt om Undersökande Läsaktiviteter om Naturvetenskap (ULAN) tillsammans med förskollärare och lärare i nordöstra Göteborg.

DET BÅDAR GOTT framöver att CUL och ULF slås ihop till CULF, jämsides med att Göteborgs stad inlett byggandet av en kommunal forskningsarena

för att stärka det vetenskapliga stödet till förskolor och skolor. Det utgör goda möjligheter för en förskola och skola som vilar på vetenskaplig grund i Göteborgs stad, då den nya forskningsarenan inte bara kommer att konsumera befintlig forskning, utan också producera egen ny forskning. Vi på CfS står nu i startgroparna för fler praktiska forskningsprojekt som utgår från vad förskollärare och lärare identifierar att de behöver utveckla i sin verksamhet, likt de pågående ULF-projekt som vi redan nu är involverade i.

Förhoppningsvis kommer fler forskare till Göteborgs stads utbildningsvetenskapliga arena utbildas inom CULF, än mer rustade för att möta framtidens utmaningar i förskola och skola med praktisk forskning. Som sagt, goda möjligheter finns, men dessa möjligheter måste förvaltas väl och det är högsta prioritet framöver!

Agneta Pihl

EFTER ATT HA avslutat Forskar-skolan i kommunikation och relationer som grundläggande för barns lärande, 2018, sökte jag och kom in som samverkansdoktorand vid CUL forskarskola på hösten samma år. Under fyra år var jag sedan doktorand i Barn- och ungdomsvetenskap på halvtid med siktet inställt på en doktorsexamen. I december 2022 disputerade jag med min avhandling Children retelling stories Responding, reshaping, and remembering in early childhood education and care. Det blev den hundra avhandlingen inom ramen för CUL.

SOM DOKTORAND I forskarskolan CUL har jag knutit kontakter med andra forskare inom utbildningsvetenskap som varit viktiga både i avhandlingsarbetet, men också i mitt uppdrag i kommunen. Ett av CUL:s teman, Lärande Text och Språk,

”Det blev den hundra avhandlingen inom ramen för CUL”

har varit ett stöd i skrivandet genom skrivarinternat och seminarier utifrån olika dilemman i processen. Mötesplats CUL har gjort det möjligt för mig att ta del av pågående forskning och det har varit spännande att följa olika projekt över tid.

IDAG HAR JAG ett uppdrag som kommunlektor i Göteborgs stads förskoleförvaltning och samverkar med andra disputerade lektorer i staden. CUL forskarskola är viktigt för oss när vi ska bygga en kommunal forskningsmiljö där vi vill

arbeta för fler forskarutbildade lärare i förskola och skola för en utbildning och undervisning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

FRAMÖVER BEHÖVER CULF prioritera ett aktivt samarbete med skolhuvudmän där man gemensamt kan arbeta för att få fler forskarutbildade lärare i förskola och skola samt att ge alumner möjlighet att delta i akademiska miljöer och diskussioner så att de kan bibehålla och vidareutveckla sin vetenskapliga kompetens. Samverkan med kommunala forskningsmiljöer där praktisk forskning bedrivs och sprids är angeläget.

Ytterligare frågor som behöver prioriteras framöver är hur skolhuvudmän kan använda samverkansdoktorander under forskarutbildningstiden och hur doktoranderna kan delta i arbetet med skolutveckling.

Tuula Maunula

”Mitt nätverk har varit viktigt efter disputationen”

UTAN CUL HADE jag nog aldrig doktorerat, steget hade känts alltför stort. Med CUL, där man kunde arbeta som lärare parallellt, kände jag mig mer kallad. Jag blev antagen till forskarskolan 2009 och under den 8,5 år långa doktorandtiden var forskarskolan väldigt viktig för mig. Den blev ett av de sammanhang som man är så beroende av som doktorand. Såväl planerings-, mitt- och slutseminarier som disputationer som jag deltog i blev en bra ram för det egna arbetet. Viktigast för mig var temaverksamheten och de skrivarläger jag åkte på. Det var under dessa som jag lärde mig innebörden i begreppet ”kritisk vän” – att det mest värdefulla man kunde få och ge var välvillig men hård kritik på till exempel en text eller en presentation. Det var även här jag knöt de bästa och närmsta kontakterna med andra.

Mitt nätverk, som delvis bygger på CUL och naturligtvis även på det egna forskningsfältet, har varit viktigt efter disputationen. Jag har fått många förfrågningar om att föreläsa om mitt arbete som lektor på Rinkebysskolan. Det är också skönt att ha kontakter till forskare i andra fält.

JAG TILLHÖR DEN första omgången lärare som antogs till forskarskolan CUL 2005. Jag var då mer än upptagen med min lärargärning som gymnasielärare i Angered. Efter att jag fått mejl om att det var en forskarskola på gång, känns det lite slumpartat att jag sökte, antogs och sen doktorerade. Att ett så litet steg som att formulera min forskningsidé kom att innebära en så stor förändring av min tillvaro! Jag visste ärligt talat inte vad jag gav mig in på, men bra blev det!

En genuin drivkraft var att fördjupa mig i det jag dagligen badade i. Elever och jag själv påverkades uppenbart av sociala krafter utanför den didaktiska triangeln som utgörs av lärare, elev och undervisningsinnehåll. Vad var det för krafter som tog tag i eleverna som gjorde att så många inte fann skolan relevant eller kunde studera? Och vad var det som gjorde att vissa elever – trots utgångsläge i den underprivilegierade förorten – var motståndskraftiga?

NÄR JAG SÖKTE forskarutbildningen visste jag inte riktigt om min fråga skulle passa in i den struktur av fakulteter och teman som fanns. CUL kom att innebära att jag blev knuten till institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, och att jag ingick i temat som då hette individ och samhälle. Min utifrån prakti-

kens genuina men oprecisa fråga, fick den hemvist den behövde för att bli en forskningsfråga. Jag fick det sammanhang jag behövde för att problematisera och besvara den med hjälp av teori och metod.

Att doktorera på halvtid i åtta år är en inte oansenlig del av mitt arbetsliv. CUL gav tillhörighet och sammanhang, men det var också en tid av många tillhörigheter. Jag var inte bara lärare, man och pappa. Jag var också doktorand både på forskarskolan och på institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, samt var CUL-temadeltagare och genomförde uppdrag på en skolutvecklingsenhet. Efterhand blev antal tillhörigheter inte

”Utan forskarskolan CUL hade den vägen i livet aldrig uppenbarat sig”

bara utvecklande utan väl splittrande. När möjligheten erbjöds valde jag då att i kommunen arbeta för skola och skolutveckling, snarare än att arbeta i skolan. De tio år jag har som heltidsarbetande lärare och ytterligare fem på halvtid värderar jag högt. Dessa

Mats Widigson

år har präglat mig starkt och gett erfarenheter som burit mig genom forskarutbildningen och grundat min lojalitet till elever och lärare.

SEDAN 2013 NÄR min avhandling blev klar fick jag anställning som kommungemensam lektor i Göteborgs stad. Utan forskarskolan CUL hade den vägen i livet aldrig uppenbarat sig. Om min lärargärning var viktig för mina forskarstudier, så blev dessa båda viktiga för mitt arbete att stödja, stimulera och utveckla undervisning, skolverksamheter och huvudman. Det passade mig utmärkt att nu på heltid arbeta på den kommunala skolutvecklingsenhet Center för skolutveckling. Forskarskolan CUL med alla dess kurser, seminarier, konferenser och samtal utvecklar framför allt ett vetenskapligt förhållningssätt. Under de dryga tio år jag nu arbetat för Göteborgs kommun i min roll som lektor har detta förhållningssätt – svårfångat som det är – varit det som främst gett mig möjlighet till konstruktivt bidra i sammanhang där de som deltagit ofta varit mycket kompetenta, men inte ofta forskarutbildade.

I TIDER AV nedskärningar och brist på fortbildning i skolverksamheterna är jag synnerligen lyckligt lottad som fick möjlighet att på djupet och långsiktigt kompetensutveckla mig genom en forskarutbildning. Mer i efterhand anar jag allt det tankearbete och engagemang som krävts för att starta och sedan upprätthålla den fakultetsövergripande forskarutbildning som CUL är. Min avhandling

”Skolan behöver vara en forskningsnära praktik”

handlade mycket om relationen mellan möjliggörande och hindrande villkor (strukturer) och individens egenskaper och krafter (agentskap). Men var hade jag varit om inte strukturen CUL funnits? Framför allt innebar CUL en relation till alla de som vill förstå och utveckla skolan, och till de som tror på att forskning är ett verktyg i det arbetet.

FÖRUTOM ATT JAG har haft viss koppling till akademien i form av kurser och föreläsningar, och som extern ledamot i en högskolas forsknings- och utbildningsnämnd, har jag aktivt verkat för att huvudmän i högre grad ska organisera för att arbeta på vetenskaplig grund.

Jag har som huvudmannarepresentant påverkat utformning av praktknära forskning inom ULF, som var en nationell försöksverksamhet för att utveckla och pröva hållbara samverkansmodeller mellan akademi och skola när det gäller forskning, skolverksamhet och lärarutbildning. Jag har där haft lite av en roll som ’boundary spanner’ mellan akademi och skolverksamhet. Just att ömsesidigt och dubbelriktat överskrida den barriär som finns mellan akademi och skolverksamhet görs inte av sig självt då det delvis är olika logiker som motiverar verksamheterna. Här behövs personer, men också strukturer som möjliggör detta överskridande genom att organisera för detta ’tredje rum’.

DET ÄR MED tillförsikt jag ser att de samverkansinriktade verksamheterna CUL och ULF nu går ihop. Skolan behöver vara en forskningsnära praktik. En gemensam nämnare för CUL och ULF är det vetenskapliga förhållningssättet, och tron på att en vetenskaplig grund gynnar barn och elever.

Avslutningsvis nämner jag tre saker som jag anser att CULF bör prioritera framöver:

1) Stärka det framväxande fältet som praktknära forskning är.

2) Möjliggöra delade tjänster och ökad dubbelriktad rörlighet mellan akademi och verksamhet.

3) Ta hänsyn till svensk skolas likvärdighetsproblematik så att inte stora behov i verksamheten innebär lägre sannolikhet att delta i praktknära forskning eller i forskarutbildningar.

Marie Grice

MINA AKADEMISKA INTRESSEN kretsar kring undervisning för hållbar utveckling och olika epistemologiska, etiska och kritiska dimensioner av den samma. Jag har varit samverkansdoktorand i forskarskolan i två omgångar, tog en licentiatexamen 2014 och doktorsexamen 2022. Mellan de två forskarutbildningsperioderna har jag deltagit i det informella lektorsnätverket Lektorer i skolans tjänst – LIST, samt deltagit och presenterat på Mötesplats CUL. Nu ingår jag som alumn och håller kontakten via framför allt LIST.

JAG ÄR FORTSATT verksam som lektor vid Uddevalla gymnasieskola. Dessvärre har inte fler samverkansdoktorander blivit aktuella för Uddevallas del, men när ekonomin blir bättre hoppas vi på det. Genom nätverket LIST har jag tillgång till lektorskollegor och jag har organiserat ett nätverksmöte här i Uddevalla där vi har kunnat lyfta utmaningar när det gäller resultat i matematik och berätta om projekt där elevers undervisning i hållbart samhälle kombineras med samverkan med samhällsbyggnadsförvaltningen. Nätverket kunde diskutera vilka forskningsbara frågor som kan vara aktuella i relation till båda dessa pedagogiska inslag.

TRE FRÅGOR SER jag som särskilt viktiga framöver. Den första är att främja möjligheten för rektorer och skolchefer att delta i forskarutbildning så att de har den kunskap och förståelse som behövs när verksamheten anställer lektorer. Den andra frågan rör den bristande

”Lärare som har varit verksamma i 15 till 20 år kan behöva få en ämnesfördjupning och få påfyllning när det gäller kunskapen inom sina discipliner och skolämnen”

kompetensutvecklingen för lärare i de ämnen som de är legitimerade i. Kompetensutveckling rör i bästa fall allmändidaktiska angelägenheter, men lärare som har varit verksamma i 15 till 20 år kan behöva få en ämnesfördjupning

och få påfyllning när det gäller kunskapen inom sina discipliner och skolämnen. Den tredje frågan är fler finansieringsmöjligheter för lektorer i skolan, förutom statsbidraget, så att de kan delta i konferenser och publicera artiklar.

Angelika Kullberg

JAG BLEV DOKTORAND i den första antagningsomgången i forskarskolan CUL 2005. Det var en stor grupp doktorander som antogs, närmare trettio, varav hälften var samverkansdoktorander och hälften var institutionsfinansierade. Forskarutbildningen var en fantastisk tid. Jag disputerade 2010 med avhandlingen “What is taught and what is learned. Professional insights gained and shared by teachers of mathematics”. Sedan dess har jag haft kontinuerlig kontakt med CUL:s verksamhet genom att handleda CUL-doktorander, undervisat i CUL-kurser. Genom uppdraget som studierektor och viceprefekt för forskarutbildning har jag dessutom varit en del i antagningsprocessen av nya CUL-doktorander.

SEDAN 2021 ÄR jag professor i ämnesdidaktik med inriktning mot matematik på Institutionen för didaktik och pedagogisk profession vid Göteborgs universitet. Inriktning på forskarskolan CUL, med dess fokus på praktisk forskning i skolan har haft stor betydelse för min fortsatta forskning. Den forskning jag arbetar med sker i nära samverkan med lärare i grundskolan. Tillsammans med lärare försöker min forskargrupp gemensamt lösa problem som handlar om elevernas lärande. I ett projekt finansierat av Skolforskningsinstitutet undersöks till exempel hur man genom en systematisk planerad undervisning under ett skolår kan utveckla elevernas förmåga att lösa additions- och subtraktionsuppgifter med tiotalsovergång ($15 - 7 =$) i årskurs 1.

”Tillsammans med lärare försöker min forskargrupp gemensamt lösa problem som handlar om elevernas lärande”

En samverkansdoktorand från CUL gör sitt avhandlingsprojekt inom forskningsprojektets ram.

FRAMÖVER TYCKER JAG att CUL ska titta närmare på hur resultat från praktisk forskning kan komma praktiken till godo på bästa sätt. En avhandling är en produkt som kan läsas av både lärare och forskare, men frågan är hur forskningen efter disputationen kan komma lärare till godo. Det behövs flera kanaler för forskningens spridning. Här

kan säkert CULF bidra.

En annan aspekt handlar om att samverkan mellan skolor och akademi behöver ofta ske under längre perioder för att kunna göra avtryck i verksamheten. Hur kan CULF bidra till långsiktighet och kvalitet i samverkan?

En fråga att prioritera är hur vi kan få fler doktorander, både institutionsfinansierade och samverkansdoktorander. Detta kräver ett nära samarbete med skolhuvudmän och universitetets institutioner.

Jan Mellgren

I SAMBAND MED att jag började min tjänst som skolchef i Kortedala 2000 hoppades jag på ett nära samarbete med Göteborgs universitet. Inledningsvis var jag besviken på hur svagt utvecklat samarbetet var. Frustrationen upphörde i samband med projektet Attraktiv skola 2001, där jag hade förmånen att delta i en grupp som leddes av Elsi-Brith Jodal. Hon var starkt drivande i frågan om att öka antalet forskande lärare för att på så sätt göra läraryrket mer attraktivt och inte minst för att utveckla undervisningen. Tillsammans med bland annat Mikael Alexandersson inleddes ett samarbete som till vår stora glädje utvecklades till den nya forskarskolan inom Centrum för utbildningsvetenskap och lärarforskning (CUL).

FRÅN OCH MED 2007 till våren 2023 har jag haft förmånen att delta som ledamot i CUL:s vetenskapliga råd. Rådet har varit en viktig arena för mig för att lära mer om Göteborgs universitets komplexa organisation och samtidig som jag har fått lyssna på forskare från olika discipliner som inspirerat och hjälpt mig att utvecklas. Det har även gett mig möjlighet att synliggöra Göteborg stads behov och perspektiv. Jag har även deltagit i en grupp som utvecklat ULF och redan från början lyfte jag frågan om en gemensam CUL och ULF organisation.

Jag arbetade som ledare på Center för skolutveckling i Göteborg stad under samma tidsperiod. Under åren har jag försökt behålla ett verksamhetsperspektiv och återkommande ställt frågan: "Till vilken nytta för undervisningen, barnen och eleverna har det vi vill göra?" Jag insåg tidigt att de CUL-utbildade forskare som jag anställt hade potential att utveckla en egen forskningsarena i nära samarbete med Göteborgs universitet. I samband med att jag slutade anställdes till min glädje en vetenskaplig ledare vilket förbättrar möjligheter till fortsatt samverkan med GU och andra lärosäten.

FRAMTIDEN ÄR VÅR vän och den är fylld av möjligheter. I min förståelse av skolutveckling bygger tyvärr alltför mycket av vårt skolsystem på uppfölj-

ningar, utvärderingar och i viss mån forskning som letar efter fel. Jag ser alltför ofta att utvärderingar används för att visa vilka förskolor och skolor som är bra eller dåliga. Ofta är dessa byggda på kvantitativa underlag som är tveksamma i ett forskningsperspektiv. Jag tror att CULF behöver bidra till en ökad omfattning av relevant forskning och bidra till att stärka förmågan hos huvudmän att bedöma och värdera kvantitativa data.

I SAMVERKANSARBETET BEHÖVER vi stötta huvudmännen så att organisationens alla led förstår betydelsen av att investera i att utbilda lärare och förskollärare till forskare. Vi behöver även bli bättre på att inse nyttan med att ha forskare i organisationen. Jag tror att nya tjänster behöver

utvecklas där forskare arbetar både på universitetet och hos huvudmännen. Ett annat område som behöver förbättras är att synliggöra och sprida den forskning som bedrivs och tydligt beskriva hur förskollärare och lärare kan nyttiggöra forskningen i undervisningen och i andra delar av förskolan och skolan.

DET FINNS SVÅRIGHETER att hitta rätt vägar för GU in i Göteborg stad och för oss in i GU. Jag tror att den nya CULF organisationen kan underlätta men vi behöver också se över hur samverkan med andra forskarskolor på universitetet ska hanteras. Vi som huvudman har inte alltid insyn trots att olika forskarskolor ofta vill ha samarbete med oss. Kanalen för alla forskarskolorna till huvudmännen kanske ska gå via CULF i framtiden?

Jag vill även se att vi bidrar till mer forskningsbaserad kunskap om förskolan och skolans styrning. Här finns en stor potential att skapa mer systematisk kunskap. Utmaningen är komplex men om vi tillsammans har skollagens paragraf om skolans vetenskapliga grund som navigator kan vi utveckla samarbetet ytterligare. Jag ser framför mig att förskollärare, lärare, rektorer, och huvudmän arbetar tillsammans med lärarutbildningen och forskningen för att skapa en förskole- och skolpraktik som tar hänsyn till alla barns olika behov och uppväger deras skilda förutsättningar. Denna praktik skall främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära.

Roger Säljö

JAG HAR MEDVERKAT i CUL på olika sätt: dels i kurser av olika slag, några samlingar för doktorander och som handledare för doktorander. Jag gjorde också tillsammans med Annika Bergviken-Rensfeldt för drygt tio år sedan en genomgång av tematiken i alla avhandlingar som fram till dess (ca 2011) hade lagts fram inom CUL och pedagogiskt arbete mer generellt. Slutsatsen av denna genomgång var att de flesta avhandlingar handlade om undervisningsnära frågor inom ramen för olika undervisningsämnen och att flertalet skulle kunnat platsat också i pedagogik, även om doktoranderna var antagna i pedagogiskt arbete.

JAG HAR OCKSÅ arbetat i universitets- och fakultetsledningen och då fått följa med i CUL-processer från ledningsnivån, intressant både ur ett innehållsperspektiv (dvs. hur olika fakulteter tar sig an CUL-teman i sin forskning) och ur ett finansieringsperspektiv. Det är också intressant att se att CUL-modellen i princip tjänat som förebild för fakultetens och institutionernas arbete med forskarskolor vad gäller antagning, finansiering och interdisciplinaritet tjänat som förebild.

JAG ÄR FÖR närvarande biträdande handledare för en doktorand som arbetar med språkförståelse och lärande i klassrumssituationer. Disputationen planeras att äga rum nästa år. Som handledare blir det ingen större skillnad gentemot doktorander som är finansierade på andra sätt. Det finns nu och har funnits en

"CUL-modellen har i princip tjänat som förebild"

uppsjö av forskarskolor med inriktning mot skola och utbildning (FONT-D var väl den ursprungliga och nu har vi flera från förskola till folkbildning), vars sätt att arbeta påminner om CUL, även om de oftast inbegriper samarbeten mellan flera lärosäten.

DET SOM SLÅR mig är att det är så få av doktoranderna inom CUL som haft intresse för skolutveckling, skolutveckling, policy och implementation. Jag hade hoppats att lärare och skollärdare som kommer ur primärverksamheten skulle brinna för sådana frågor. Detta inte minst givet alla politiska signaler som flödar ner från statsmakterna genom nya läroplaner och allahanda satsningar och -lyft. Men såvitt jag vet är det få som arbetar med teman om hur dessa initiativ får genomslag. Forskning av detta slag skulle också passa utmärkt när CUL-disputerade går tillbaka till skolan där de ofta får ledningsuppdrag.

"Till vilken nytta för undervisningen, barnen och eleverna har det vi vill göra?"

Karin Rönnerman

JAG BLEV AKTIV i CUL när Mikael Alexandersson frågade mig om jag ville ingå i gruppen som skulle planera former för att bygga upp forskarskolan. Därefter blev jag utbildningsvetenskapliga fakultetens representant i det som idag kallas vetenskapliga rådet. Förutom något enstaka år har jag suttit med där under alla mina verksamma år, under en längre period i egenskap av vicedekan med ansvar för utbildning på forskarnivå vid utbildningsvetenskapliga fakulteten. Jag var också föreståndare för CUL en period innan en ny föreståndare utsågs. Under hela min period arbetade jag aktivt för att sprida kunskap om CUL och kunde göra det på ett aktivt sätt genom att jag under åren 2008 till 2010 var studierektor för utbildning på forskarnivå först på institutionen för pedagogik och didaktik (IPD) och sedan 2010 till 2012, efter omorganisationen, på institutionen för pedagogik och specialpedagogik (IPS) samt mellan åren 2012 och 2019 då jag var vicedekan för utbildning på forskarnivå. En viktig del i arbetet var att knyta närliggande högskolor till CUL genom att forskarutbilda adjunkter därifrån och låta högskolan ansvara för doktorandernas handledning som biträdande handledare. En annan viktig del i arbetet var att informera presumtiva intresserade lärare om CUL. Detta gjordes på flera sätt och organiserades sedan att ske vid ett samlat tillfälle varje år. Jag var aktiv i att utforma detta möte där samtliga fakulteter bidrog genom att presentera sitt forskarutbildningsämne. En annan aktivitet jag bidrog till

”Vi behöver hitta nya och vidareutveckla befintliga former för samverkan”

var att verkställa de årliga samlingarna med CUL-doktorander där de fick möjlighet att träffas över fakultetsgränserna på ett internat och i seminarieform presentera sina avhandlingsarbeten. Ytterligare en aktivitet var att kontakta samtliga sökanden som inte blivit antagna till utbildning på forskarnivå och informera dem om fakultetens masterutbildningar och möjligheter att söka dem för att meritera sig inför en ny ansökan till forskarnivå.

JAG GICK I PENSION 2020 men är fortfarande delvis aktiv på IPS, institutionen för pedagogik och specialpedagogik. I samband med undervisning på mastersprogram informerar jag om möjligheter att söka till forskarskolan och betonat att de ska förhandla med sin rektor om att få fortsätta med högre studier i tjänsten (s.k. samverkansdoktorand). Jag har viss kontakt med lektorer anställda i kommuner som har studerat genom CUL. Jag har också varit med på någon årlig träff med forskarskolan och lett seminarier.

JAG HOPPAS ATT CUL fortsätter att utveckla kontakter så att kommuner och skolor blir mer aktiva i CUL. Vi behöver hitta nya och vidareutveckla befintliga former för samverkan. CULF kan förhoppningsvis bli en naturlig arena nu när praktiska forskning och ULF-medel kommer att bidra. Här kan man ju tänka sig att hitta former för hur lärare kan bli antagna till forskarskolan genom medverkan i ULF-projekt där forskaren också är handledare. En annan väg till ökad aktivitet kan vara att fortsätta utveckla en ursprunglig tanke om fakultetsövergripande forskningsteman, där doktorander anknutna till CUL, lärare och forskare (kanske även lärarstuderanter och masterstuderande) möts för att utveckla kunskap tillsammans. Ett sådant tema kan vara ledarskap. Viktigast är att hitta former för hur ett kunskapsutbyte kan ske mellan forskare och lärare/skolledare för att bidra till en utveckling av skolan.

Mikael Alexandersson

MIN FÖRSTA KONTAKT med CUL, eller snarare dess tillblivelse, skedde redan i maj 2003. För två decennier sedan med andra ord. Jag var då professor vid Luleå tekniska universitet, men hade kvar en viss procent vid Göteborgs universitet. Under slutet av 1990-talet hade jag arbetat i en statlig utredning om lärarutbildningen. Denna utredning behandlade bland annat det utbildningsvetenskapliga forskningsområdet och hur detta skulle kunna utgöra basen för lärarprofessionens forskningsanknytning. När den nämnd som då ansvarade för lärarutbildning vid GU, dvs. Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning (UFL), bjöd in mig som samtalspartner i denna fråga tackade jag därför ja till förtroendet.

DET VAR OCKSÅ i maj 2003 som UFL föreslog att GU skulle inrätta ett Centrum för utbildningsvetenskap och lärarforskning, det vill säga CUL. Förslaget fick stöd av rektorn och universitetsstyrelsen. En arbetsgrupp tillsattes som kom att heta CUL-gruppen. I denna ingick representanter från de fakulteter som medverkade i lärarutbildningen. I arbetsgruppen kom jag att ingå. Senare under hösten utlystes ett uppdrag som föreståndare för CUL. Jag sökte uppdraget och den 1 januari 2004 tillträdde jag som föreståndare.

UNDER 2004 GENOMFÖRDE vi ett omfattande förarbete i form av behovsanalyser, överläggningar om finansiering, ansvarsfördelning och avtal med fakultetsledning inom GU, med andra lärosäten och med kommunföreträdare. I april 2004 konstituerades dessutom CUL:s styrelse.

”Jag ser flera områden som behöver säkerställas”

Ansökningsprocessen pågick sedan under våren 2005 och forskarskolans start skedde den 1 september. Jag var sedan verksam med uppbyggnaden av CUL fram till 2007 då jag tillträdde som dekan vid den Utbildningsvetenskapliga fakulteten. En föreståndarroll gick tyvärr inte att kombinera med ett dekanuppdrag. Men mitt intresse för CUL släppte jag inte. Jag har följt utvecklingen inom CUL men också genomfört utredningar om CUL.

JAG SER FLERA områden som både behöver säkerställas och utvecklas i det fortsatta arbetet. Men låt mig först backa bandet. Starkt forskningsanknytning var ett huvudmotiv till att lärarutbildningen infördes i högskolan 1977. Trots att drygt fyrtio år nu har förflutit saknas en stark och gemensam forskningsbas för lärarutbildningen. Det finns ännu inte tillräckligt med disputerade lärarutbildare, alltför få studenter deltar i forskarutbildningen och antalet verksamma lärare med

doktorsexamen eller licentiatexamen är fortfarande extremt lågt. För att lyckas med det hela behöver samverkan med skolhuvudmän, politiker och centrala beslutsfattare både öka och fördjupas. Detta är nog det viktigaste området att arbeta med framöver.

Merparten av avhandlingarna inom CUL handlar om läraryrkets kärnfrågor; dvs hur undervisning planeras, genomförs och följs upp så att elever lär och utvecklas. Via sådana forskningsstudier, som ofta kallas praktiska, kan egna teorier om läraryrkets kärnfrågor utvecklas. Jag tycker att CUL mer aktivt ska bidra till att forskningen skapar egna unika forskningsansatser. Vilka specifika teorier och metoder driver den praktiska forskningen framåt?

MIN GRANSKNING AV de första 100 avhandlingarna visar på ”vita fläckar” inom utbildningsvetenskap. Vad saknas och vad behöver man veta för att bidra till kunskapsutveckling för såväl lärarutbildningen som för verksamma lärare? Detta är en komplicerad balansakt mellan å ena sidan vetenskaplig autonomi och vetenskapligt etos och krav på yrkesrelevanta forskningsfrågor å den andra sidan.

Genom att CUL är mångdisciplinärt bidrar den till att utbildningsvetenskap blir ett inkluderande vetenskapsområde. Samtidigt bidrar doktorsavhandlingarna till en vidgning och fördjupning av en stor mängd disciplinära kunskapsfält. Ska denna inriktning kunna vara kvar i framtiden måste den högsta ledningen vid GU säkerställa CUL som en fakultetsövergripande forskarskola.

Åke Ingerman

SOM DEKAN VID UF och ordförande i UFS är jag formellt ansvarig för CUL-organisationen och chef för CUL:s föreståndare. Jag har varit och är också handledare för doktorander inom ramen för CUL och har undervisat på en av CUL:s forskarutbildningskurser.

CUL ÄR VIKTIG på flera plan. CUL är viktig med sitt fokus på forskning med direkt relevans för skolans verksamhet och som samarbetsprojekt mellan sex fakulteter vid Göteborgs universitet och skolhuvudmännen. CUL har också haft stor betydelse för att det finns förhållandevis många disputerade med relevant kompetens för lärarutbildning och skola i göteborgsregionen. Mina personliga forskningsintressen ligger också nära där CUL har sin tyngdpunkt.

EN VIKTIG FUNKTION för CUL och CULF är att långsiktigt

”CUL är viktig med sitt fokus på forskning med direkt relevans för skolans verksamhet”

bidra till en fortsatt dynamisk och stark utveckling av kunskapsbildande miljöer som är gränsöverskridande mellan skolan (och förskolan) och Göteborgs universitet och som direkt bidrar till utvecklingen av såväl lärarprofessionen som skola och lärarutbildning. Till exempel ser jag relationen mellan undervisning och lärande som viktig att fortsätta beforska inom ramen för CUL:s verksamhet.

JAG ÄR STUDIEREKTOR för CUL, vilket innebär att jag tillsammans med föreståndaren har ansvaret för forskarskolan ”inre liv”. Med forskarskolan inre liv avses framför allt forskarskolans sex olika kurser om vardera fem högskolepoäng, men också de årligen återkommande arrangemang som utgör en del av forskarskolans verksamhet. Det viktigaste arrangemanget av detta slag är nog den interna konferens som vi kallar Mötesplats CUL. Mötesplats CUL erbjuder en arena för doktorander att presentera sina avhandlingsprojekt inför en publik bestående av både andra CUL-doktorander, seniora forskare och lärare med utbildningsvetenskaplig bakgrund, samt också av representanter för externa huvudmän som finansierar samverkansdoktorandernas avhandlingsprojekt. Mötesplats CUL erbjuder därmed en möjlighet för doktorander att presentera sin forskning i ett sammanhang som präglas av både stor förståelse för och kunskap om utbildningsvetenskaplig forskning, något som inte minst är viktigt för CUL-doktorander som är verksamma på institutioner med liten erfarenhet av denna typ av forskning.

JAG DISPUTERADE I statsvetenskap och har också sedan dess varit verksam vid statsvetenskapliga institutionen. Jag har alltså ingen utbildningsvetenskaplig forskningsbakgrund. Men eftersom jag också är utbildad lärare har jag alltid haft ett särskilt intresse för utbildningsvetenskap, vilket bland annat har tagit sig uttryck i att jag har varit både studierektor och operativt kursansvarig för de kurser på

Henrik Friberg-Fernros

lärarprogrammet som statsvetenskapliga institutionen har. Det var denna bakgrund som öppnade mina ögon för CUL och som fick mig att söka uppdraget som studierektor för dess forskarskola 2017. Mitt engagemang i CUL har sedan dess påverkat mitt arbete på olika sätt. Mest tydligt är väl det forskningsprojekt om den vetenskapliga grunden för värdeundervisning, som jag och en kollega, Klas Andersson, fick medel för att genomföra av IFAU (Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering). Generellt sett har den inblick i utbildningsvetenskaplig forskning som mitt uppdrag har gett mig bidragit till att orientera min forskning i utbildningsvetenskaplig riktning.

JAG TROR ATT betydelsen av utbildningsvetenskaplig forskning och forskarutbildning kommer att öka över tid – dels som ett led i kraven på kunskap och kompetens generellt sett höjs i samhället, dels som en konsekvens av att läraryrket i synnerhet i allt högre grad har kommit att knytas närmare till forskningen – man talar ibland om skolans pågående ”vetenskapligisering”. Allra tydligast har detta kommit till uttryck i skollagens formulering om att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund, men vi ser denna tendens också i statens satsningar i form av utbildningsvetenskapliga forskarskolor och tilldelning av medel för utbildningsveten-

skaplig forskning. Så CULF är verkligen en satsning i tiden. En utmaning för CULF är att locka verksamma lärare till doktorandanställningar med tanke på den höjda lönenivån i skolan. Ett sätt att adressera denna utmaning är att utveckla den form av samarbete som vi redan i dag har inom CUL i form av så kallade samverkansdoktorander, där en extern arbetsgivare finansierar lönerna för doktoranden medan CUL står för utbildningskostnaderna. I egenskap av samverkansdoktorand kan läraren fortsätta sin anställning, men på en lägre tjänstgöringsgrad som möjliggör studier på forskarutbildningsnivå. Kanske kan denna form av samarbete utvecklas ytterligare för att göra det ännu mer lockande för både enskilda lärare och arbetsgivare att dra nytta av den kompetensutveckling som CULF kommer att tillhandhålla.

”CULF är verkligen en satsning i tiden”

Ingela Bursjö

DET HAR LÄNGE varit möjligt att växla över från lärare till forskare. Jag sökte dock till forskarutbildning först när det var möjligt att arbeta kvar halvtid som undervisande lärare i skolan. CUL erbjöd alltså något jag inte hade sett tidigare: extremt praktiskt, det som bottnar i lärarens erfarenhet och de frågor eller problem som skolan vill adressera. De åtta år som jag var doktorand i CUL är nog de mest intensiva åren i mitt yrkesliv; det var kvantsprång i vad jag fick möjlighet att lära mig. Även som disputerad är CUL en fortsatt källa till lärande genom dels alla avhandlingar som fortsätter att komma, dels de nätverk som vi bygger med varandra runtom i landet. Miljön är dessutom ett sätt att låta de olika fakulteterna på GU närma sig varandra, en angelägenhet som har många positiva bieffekter. Jag tänker då främst på lärarutbildningarna och arbetet för en skola på vetenskaplig grund och arbetet med demokrati och hållbar utveckling.

EFTERSOM JAG ARBETAR på flera olika ställen med en skola på vetenskaplig grund, har verksamheten i CUL stor betydelse för mig. I mitt huvudsakliga arbete som undervisande lektor i Göteborgs stad har jag ofta glädje av den bredd i forskningsintressen som finns representerade inom CUL. En vetenskaplig allmänbildning med andra ord, som sträcker sig bortom mitt eget forskningsområde. Det är oerhört värdefullt i skolväsendet, både för att utveckla undervisningen, men också för att stötta kollegor och skolledare.

”Miljön är ett sätt att låta olika fakulteter närma sig varandra”

I MITT ARBETE på den naturvetenskapliga fakulteten undervisar jag mestadels blivande lärare, men även blivande fysiker och amanuenser/läkare. Kunskapsutvecklingen går snabbt inom dessa fält, och mina kunskaper om CUL-verksamheten behöver jag plocka fram i princip dagligen. Det är då en styrka att ha ett uppdrag i CUL. Det gör det möjligt att vara med på vetenskapliga rådets arbete, planeringen av mötesplatser i CUL-verksamheten och antagningen av doktorander – det vill säga att kunna se hur det utbildningsvetenskapliga landskapet formas i vår region. Jag ser stora fördelar med att kunna omsätta det jag

tar del av i CUL till både lärarutbildningen och undervisningen i ungdomsskolan.

DET FINNS STORA vinster med att sammanföra praktiskt forskning och utvecklingsarbete via ULF och forskarutbildning enligt CUL:s modell. Det är dessutom nära den vision som fanns när CUL startade 2003. Jag ser en sammanhållen verksamhet med två huvuduppgifter: dels forskarskolan, som ett sätt att kompetensförsörja regionens behov av forskarutbildade lärare och skolledare, dels finansiering av praktiskt forsknings- och utvecklingsprojekt, som binder samman skolväsende och akademi. Det finns många fördelar med att både lärarutbildningarna och ungdomsskolan gynnas på ett integrerat sätt. Det kan på så sätt bli en dynamik i utbildningsfokus som lyfter alla verksamheter i hela regionen.

JAG SER GÄRNA att fokus ligger på frågor som väcks av praktiken, i syfte att utbildning ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. De sammanlagda CUL- och ULF-verksamheterna kan ha potential att bli en verksamhetsnära aktör och komplettera andra nationella aktörer, som tex Skolforskningsinstitutet, IFAU, Formas, Vinnova och Vetenskapsrådet. Jag tror också att det finns en särskild styrka i att tänka långsiktigt. Att återkomma cyklistiskt med utlysningar av doktorandtjänster och forskningsmedel skapar en förutsägbarhet och planeringsbarhet. Skolors arbete med forskning och utveckling gynnas av långsiktighet och stabilitet.

Klas Eriksson

JAG HAR VARIT CUL:s administratör från första antagningen 2005 till 2021. Arbetet har omfattat administrativa frågor som antagning till forskarskolan, ekonomi och sekreteraruppdrag i CUL:s olika ledningsorgan. Idag arbetar jag med andra administrativa uppgifter. I det fortsatta arbetet anser jag att man skall vidareutveckla CUL och ULF för att få det att likna samarbetet som Sahlgrenska akademien har med Västra Götalandsregionen.

Hjalmar Falk

JAG BLEV HANDLÄGGARE vid CUL sommaren 2021 och har sedan dess arbetat med olika administrativa uppgifter vid centumbildningen. Det handlar både om mer praktiska frågor, som att se till att CUL-avhandlingar bokförs och numreras korrekt, och om att bistå föreståndaren i ett mer långsiktigt, övergripande utvecklingsarbete.

ARBETET MED CUL har gett mig inblickar i verksamheten på fakultetsnivå både vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten och vid andra inblandade fakulteter på GU. Detta har jag sedan kunnat bygga vidare på i mitt arbete som forskningssamordnare vid Utbildningsvetenskapliga fakulteten.

EFTERSOM JAG NÄR jag började som handläggare vid CUL också var handläggare för ULF-avtal så framstår den kommande integrationen i verksamheten CULF som ganska naturlig för

mig. Även om det rör sig om två ganska olikartade verksamheter så genomsyras de av samma grundfrågor kring lärande, forskning och pedagogisk utveckling. Här tror jag det finns en stor vetenskaplig potential att förverkliga genom större integration.

”Integrationen i verksamheten framstår som naturlig för mig”

Framtiden är ljus!

JAG HAR FÖLJT CUL:s utveckling sedan den första antagningen till forskarskolan 2005 då jag var den utbildningsvetenskapliga fakultetens representant i granskning och rangordning av inkomna ansökningar. Jag har varit ledare för två olika teman och handlett ett antal doktorander i pedagogiskt arbete och ämnesdidaktik. I skrivande stund är jag CUL:s föreståndare.

JAG SER LJUST på framtiden för praktiktäna och praktikutvecklande forskning. Det finns ett ökat intresse och en ökad aktivitet för att stärka skolan vetenskapliga grund och lärarutbildningens forskningsanknytning. Både CUL och ULF ligger mitt i prick i denna utveckling och nu hamnar båda inom samma organisation i form av CULF. En målbild i arbetet med att få detta till stånd har varit ambitionen att skapa möjligheter för CUL:s doktorander att knytas till ULF-projekt som genomförs i samverkan mellan skolan och GU. Projekten kanske i en framtid också genomförs på någon av våra övningsskolor i Göteborgsregionen där också våra lärarstuderande gör sin VFU? Jag använder här ordet ”målbild” då jag tror att det kommer att ta tid innan vi landar där, men att den nya organisationen öppnar för och uppmuntrar till sådana möjligheter på

ett mer systematiskt sätt än tidigare. I CULF:s vetenskapliga råd kommer såväl fakulteter vid GU som representanter för skolhuvudmän att vara ledamöter tillsammans med representanter för doktorander. Vi har nu de bästa förutsättningarna någonsin att ytterligare utveckla och fördjupa det mångvetenskapliga och praktiktäna perspektiv som CUL och ULF hela tiden har haft på samverkan mellan akademien och skolan när det gäller skolans utveckling, lärarutbildning, utbildning på forskarnivå och forskning inom det utbildningsvetenskapliga fältet.

NÄR JAG Å CUL:S vägnar gratulerar nydisputerade brukar jag säga att man inte skall betrakta disputationen som ett avslut. I stället bör den betraktas som en inledning på nya möjligheter till fortsatt utveckling för egen och andras del. Disputationen är också en start på nya möjligheter att ingå i samverkan inom forskning och annan verksamhet. På motsvarande sätt menar jag nu att inrättandet av CULF innebär nya och förbättrade möjligheter för forskarskolan att bidra till fakultetsövergripande och mångvetenskaplig kunskapsbildning i samverkan mellan skolan och akademien.

Jonas Emanuelsson

Föreståndare* för Centrum för Utbildningsvetenskap och Lärarforskning

Mikael Alexandersson	2003 – 2006	Jesper Boesen	2012 – 2016
Jan Bengtsson	2006 – 2009	Susanne Garvis	2016 – 2017
Karin Fogelberg	2009 – 2010	Karin Rönnerman	2017 – 2018
Mats Andersson	2011 – 2012	Jonas Emanuelsson	2018 – 2023

* Benämningen på uppdraget har varierat över åren. Föreståndare, vetenskaplig ledare och ordförande i CUL:s vetenskapliga råd har använts. Tidigare när UFL och LUN ansvarade för CUL användes också utbildningsledare.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Centrum för Utbildningsvetenskap och Lärarforskning

Box 300, 405 30 Göteborg

Besök: Pedagogen hus A, Västra Hamngatan 25

GÖTEBORGS
UNIVERSITET